

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BİLİM DALI

ERGENLERİN SAHİP OLDUKLARI DEĞERLER
İLE AKADEMİK ERTELEME VE GENEL ERTELEME
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ YORDAYICI İLİŞKİLER

Fatma AYYILDIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ

Konya-2016

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma AYYILDIZ (AKYÜZ)
	Numarası	138301051020
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri /Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Ergenlerin sahip oldukları değerler ile akademik erteleme ve genel erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkiler

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma AYYILDIZ (AKYÜZ)
	Numarası	138301051020
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri /Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ
Tezin Adı	Ergenlerin sahip oldukları değerler ile akademik erteleme ve genel erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkiler	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ..... başlıklı bu çalışma 22.11.2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Doç.Dr. Bülent DİLMAÇ	Danışman	
Yrd. Doç. Dr. H. İrem ÖZTEKE	Üye	
Doç. Dr. Özlem KARAKUŞ	Üye	

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, ergenlerin sahip oldukları değerler ile akademik erteleme ve genel erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkiler incelenmek istenmiştir.

Eğitim sürecim boyunca gelişmemde katkı sağlayan tüm öğretmenlerime, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakóltesinin değerli öğretim üyelerine teşekkür ediyorum. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgilerini paylaşan, saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ'a içtenlikle teşekkür ederim.

Ve son olarak, yaşamım boyunca bana her zaman destek olan sevgili anneme, babama, abime, ablama ve eşime teşekkür ederim.

Fatma AYYILDIZ
Konya-2016

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı:	Fatma AYYILDIZ
	Numarası:	138301051020
	Ana Bilim / Bilim Dalı:	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı:	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı:	Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ
Tezin Adı:	Ergenlerin Sahip Oldukları Değerler ile Akademik Erteleme ve Genel Erteleme Düzeyleri Arasındaki Yordayıcı İlişkiler	

ÖZET

Araştırmamın amacı ergenlerin sahip oldukları değerler, genel erteleme ve akademik erteleme arasındaki yordayıcı ilişkileri ortaya koymak ve bu ilişkiden hareketle oluşturulan modeli test etmektir. Araştırma, genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubu, 2013–2014 Eğitim Öğretim yılında Karaman ilinde devlet liselerinde okuyan 9., 10., 11., 12., sınıflarda eğitim görmekte olan ergenler arasından tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Çalışma grubunun, 188’ si kız, 277’ si erkek öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada Dilmaç (2007) tarafından geliştirilen “İnsani Değerler Ölçeği (İDÖ)”, “Aitken Erteleme Eğilimi Ölçeği” ve ‘Genel Erteleme Ölçeği (GEÖ) kullanılmıştır. Araştırma “Yapısal Eşitlik Modeli” ne göre AMOS 19 Programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; ergenlerin sahip oldukları değerler ile genel erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkileri incelendiğinde, negatif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin, sahip oldukları değerler ile

akademik erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkileri incelendiğinde, negatif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, test edilen modelde genel erteleme düzeyleri ile akademik erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkileri incelendiğinde, pozitif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Genel Erteleme, Akademik Erteleme

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı:	Fatma AYYILDIZ
	Numarası:	138301051020
	Ana Bilim / Bilim Dalı:	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı:	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı:	Doç. Dr. Bülent DİLMAÇ
Tezin Adı:	Predictions Relationship between the Values of the Adolescents Have and the Academic Procrastination and General Procrastination Levels	

ABSTRACT

The aim of the research is to present predictor relationships between the values teenagers have, general procrastination, academic procrastination and to test the model formed from this relationship. The search is carried out in accord with relational scanning model which is a sub-genre of general relational model.

The study group of the search is chosen between the teenagers with 9th, 10th, 11th, 12th grade studying in the state school in 2013-2014 in Karaman in 2013-2014 academic year by random sampling method. 188 out of them are female, 277 out of them are male. In this research, Humanitarian Values Scale (HVS) developed by Dilmaç (2007), "Aitken Procrastinate Tendency Scale" and "General Procrastinate Scale" are used. The search is used by using the AMOS 19 program according to "Structural Equation Model".

The findings showed that the predictor relationship between the values adolescents have and their general procrastination levels is a negative linear

relationship. The predictor relationship between the values adolescents have and their academic procrastination levels is a negative linear relationship. In addition, the predictor relationship between general procrastination adolescents have and their academic procrastination levels is a positive linear relationship in the tested model.

KeyWords: Values, General Procrastinate, Academic Procrastinate

İÇİNDEKİLER

ÖZET	5
ABSTRACT.....	7
BÖLÜM I.....	11
GİRİŞ	11
1.1. Problem Cümlesi.....	15
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	15
1.3. Araştırmanın Sayıtları	16
1.4. Sınırlılıklar	16
1.5. Tanımlar	16
BÖLÜM II.....	17
KURAMSAL GÖRÜŞLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	17
2.1. DEĞERLER.....	17
2.1.1. Değerlerin Tanımı	17
2.1.2. Değerlerin Sınıflandırılması.....	19
2.1.3. Din ve Değerler.....	21
2.1.4. Değerler Sistemine Bilim Dallarının Bakışı.....	22
2.2. ERTELEME.....	26
2.2.1. Ertelemenin Tanımı.....	26
2.2.2. Ertelemenin Boyutları	27
2.2.3. Ertelemenin Tarihsel Kökeni	29
2.2.4. Kuramsal Çerçeve	30
2.2.5. Erteleme Davranışı Nedenleri	34
2.2.6. Erteleme Davranışının Sonuçları	35
2.2.7. Ertelemenin Türleri	36
2.3. AKADEMİK ERTELEME DAVRANIŞI	41
2.3.1. Akademik Erteleme Davranışının Tanımları	41
2.3.2. Akademik Erteleme Davranışı Nedenleri	42

2.3.4. Akademik Erteleme Davranışının Sıklığı	44
2.3.5. Akademik Ertelemenin Sonuçları	44
2.4. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	46
BÖLÜM III	51
YÖNTEM.....	51
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	51
3.2. ÇALIŞMA GRUBU.....	51
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	53
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	54
BÖLÜM IV	55
BULGULAR	55
BÖLÜM V	58
TARTIŞMA VE YORUM	58
BÖLÜM VI.....	61
SONUÇ VE ÖNERİLER	61
6.1. Sonuçlar	61
6.2. Öneriler	61
KAYNAKÇA.....	63

BÖLÜM I

GİRİŞ

Her insan yaşamının çeşitli döneminde erteleme eğiliminde bulunabilir ve bu eğilimin zaman zaman süreklilik gösterebilir. Erteleme eğilimi bazı dönemlerde bireysel özelliklerimizden ve toplumsal faktörlerden etkilenerek artış gösterebilir. Erteleme eğilimi iş hayatımızda, özel hayatımızda hatta eğitim hayatımızda kendini gösterebilir. Kendimize ve çevremizdeki insanlara işlerimizi zamanında yapacağımıza söz vermemize rağmen bazen kendimizi erteleme davranışından alı koyamayız. Erteleme davranışı ile ilgi araştırmalar incelendiğinde, bu alan üzerinde uzlaşımalsal bir tanım birliğinin olmadığı gözlenmektedir.

Latince metinlerde erteleme sözcüğünün, özellikle Romalıların askeri yapılanmaya önem veren kültürel özelliklerine paralel biçimde daha çok askeri metinlerde oldukça sık kullanıldığı görülmektedir. Romalıların erteleme ifadesini kullanma biçimi, askeri uzlaşmazlıkların çözümünde gerekli sabrın gösterilmesi gibi yargıları (kararları) ertelemenin akıllıca ve gerekli olduğu görüşünü yansıtır biçimdedir. Dolayısıyla erteleme, harekete geçmeden önce daha sofistike kararların alınması gereken ve yeteri kadar öngörüye sahip olunmayan durumlarda dürtüsellikten kaçınmayı içeren durumlar için kullanılmıştır (Ferrari ve diğerleri, 1995). Ancak günümüzde yapılan erteleme tanımlarının, eski çağlarda kullanılanlardan daha fazla olumsuz anlam içerdiği görülmektedir.

Milgram (1992), erteleme olgusunun özellikle modern çağın bir sorunu olduğuna vurgu yapmaktadır. Erteleme davranışının sadece teknolojinin gelişmiş ve programlı/planlı yaşamının önemli olduğunu toplumlarda ortaya çıktığına dikkat çekmektedir. Bir toplumda sanayi ne kadar gelişmişse, erteleme davranışı da o oranda sık görülmektedir. Bu iddiada önemli bir gerçeklik payı bulunmakla birlikte, erteleme sadece modern çağın bir sorunu değildir (Akt: Akdoğan, 2013). DeSimone (1993), sanayi öncesi toplumlarda, bugünkü anlamında erteleme kavramına ilişkin bir kelime bulunmadığını belirtmekle birlikte, erteleme kavramını (daha az olumsuz anlamda) çağrıştıran kelimeler olduğunu belirtmektedir. Örneğin eski Mısırlıların

erteleme anlamına gelebilecek iki fiil kullandıkları bilinmektedir. Bunlardan ilki, gereksiz işlerden ve dürtüsel çabalardan kaçınmayı yararlı bir alışkanlık olarak ifade eden fiildir. Diğeri ise yaşamı sürdürmek için yapılması gereken işleri tamamlamada tembellik etmeyi zararlı alışkanlık olarak tanımlayan fiildir (Akt: Ferrari ve diğerleri, 1995).

Bir bireyin ömrü boyunca “hiç ertelediğini”, her işini zamanında yaptığını düşünmek neredeyse imkânsızdır. Hiç tehir etmediğini söyleyen bir kişi bu konuda ya yalana başvurmakta ya da toplum kendisini takdir etsin diye sosyal beğenirlik ölçüsünde yanıt vererek erteleme davranışını inkâr etmektedir. Ertelemenin bu denli yaygın ve evrensel olmasının sebebi, insanların zaaflarından ve zayıf noktalarından birisi olmasıdır (Senecal, Koestner ve Vallerand,1995).

Alan yazında üzerinde fikir birliğine varılan bir erteleme tanımı yoktur. Bununla birlikte tanımlarda genellikle ertelemenin çok boyutlu yapısı (Rothblum, Solomon ve Murakami, 1986) ve türlerinin vurgulandığı (Milgram, Mey-Tal ve Levison, 1998; Solomon ve Rothblum, 1984) görülmektedir. Ancak bu çok boyutlu yapıdaki bileşenlerin ilişki örüntüleri ve erteleme türlerine ilişkin olarak da ortak bir görüşün olduğu söylenemez. Ertelemenin davranışsal, duyuşsal ve bilişsel bileşenleri olduğu ileri sürülmektedir (Rothblum, Solomon ve Murakami, 1986; Solomon ve Rothblum, 1984). Araştırmacılar bunları tek tek ya da bir arada ele alarak ifade etmeye çalışmaktadırlar. (Akt: Ulukaya, 2012). Sonuç olarak erteleme konusuna ilişkin literatürde, farklı erteleme türleri tanımlanmış olmasına karşın, genel olarak araştırmacıların kişilik özelliği olarak erteleme ve durumsal erteleme olmak üzere iki temel sınıflama üzerinde görüş birliğinde olduklarını görülmektedir. Araştırmamın diğer alt boyutu bu iki erteleme türünden durumsal ertelemenin bir türü olan akademik ertelemedir. Durumsal erteleme, kişilik özelliği olarak ertelemenin aksine, bireyin sadece yaşamının tek bir alanında gösterdiği erteleme davranışdır (Blunt&Pcyhyl, 1998). Durumsal erteleme konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, araştırmaların büyük bir kısmının, durumsal ertelemenin bir türü olarak kabul edilen akademik erteleme üzerine olduğu görülmektedir.

Akademik erteleme davranışı, genel olarak akademik görevlerle ilgili işlerin çeşitli sebeplerle geciktirilmesinden dolayı zamanında yapılmaması olarak

tanımlanabilir. Milgram, Marshevsky ve Sadeh (1995) akademik ertelemenin beş boyutundan bahsetmektedir. Bunlar; davranışsal gecikme, geciktirmeden dolayı duyulan kişisel üzüntü, görevden kaçma, görevin yapılmasına ilişkin kapasite ve davranışsal geciktirmeyi azaltma arzudur. Shraw, Wadkins ve Olafson (2007) ertelemenin bilişsel boyutunu ön plana çıkararak akademik ertelemeyi, kasıtlı olarak tamamlanması gereken akademik görevlerin geciktirilmesi olarak tanımlamışlardır. Literatür incelendiğinde, akademik erteleme ile ilgili yapılan tanımların iki ortak noktasının olduğu belirlenmiştir; durumsal ertelemenin alt bir boyutu olması ve akademik görevleri başlatma, sürdürme ve tamamlamada geciktirmeyi içermesidir (Vestervelt, 2000).

Erteleme ile ilgili yapılan bazı araştırmaların sonuçlarında; çalışma ve öğrenmeye yönelik olumsuz tutum, konsantrasyon güçlüğü (Balkıs, Duru, Buluş, Duru 2006), mükemmeliyetçilik (Çakıcı,2003) üzerinde durulduğu görülmektedir. Ancak davranışlarımızı şekillendiren değerler ile erteleme arasında ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysaki öğrencilerin sahip oldukları değerlerin alt boyutlarından olan sorumluluk kavramının, erteleme ve akademik erteleme eğilimi ile önemli bir etkileşime sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca erteleme eğilimi davranışı açıklanırken “sorumluluk almayı ya da karar vermeyi daha sonraki bir tarihe bırakmak” ifadesi de kullanılmaktadır.

Değer kavramı alakalı geçmişten bugüne kadar birçok bilimsel açıdan araştırmalar yapılmasına rağmen, değerlerin tam olarak kapsamına ilişkin henüz ortak fikir birliği sağlanmamıştır. Bazı zaman dilimlerinde değerlerin sübjektif bir nitelik taşıdığı değer kavramının objektif bir temele dayanmadığı ileri sürülmüştür. Kuramcıların birçoğu değerleri çeşitli kavramlarla ilişkilendirerek açıklamaya çalışmışlardır. Değer kavramının çok değişik disiplinlere girmiş olması bu kavramın tanımını oldukça güçleştirmektedir. Her bilim dalı bu kavramla ilgili kendisini ilgilendiren boyutunu seçmiş ve incelemiş, kendini ilgilendirmeyen kısmını da göz ardı etmiştir. Bu nedenlerden dolayı da genel kabul görebilecek bir tanım üzerinde bir fikir birliği sağlanmış değildir (Güngör, 1983). Bu nedenle literatür incelendiğinde değer kavramına ilişkin çeşitli tanımlara rastlamak mümkündür. Yapılan değer tanımları incelendiğinde; değerler literatürde, sonsuz düşüncelerden davranışsal

eylemlere kadar her şeyi kapsayacak bir biçimde tanımlanmakta olup kapsamı çok geniştir. Bu kadar geniş bir alanı kapsayan değerlerin birbirinden farklı tanım ve sınıflamalarının yapılması da doğaldır (Özensel, 2003).

Değer kavramı ilk olarak ünlü sosyal psikolog Milton Rokeach'ın (1973) ifadeleriyle açıklanmaktadır (Fischer ve Smith, 2004). Rokeach değerle ilgili tanım yapmak için öncelikle insanî değerlerin doğası ile ilgili temel varsayımları dikkate almıştır. Bu varsayımları şu şekilde ifade edilmektedir (Fischer ve Smith, 2004; Akt.: Baysal, 2013).

- Bir bireyin sahip olduğu değerlerin toplam sayısı göreceli olarak (nispeten) küçüktür,
- Bireyler aynı değerleri farklı derecede yüklenirler,
- Değerlerin organizesi değer sistemleri içinde gerçekleşir,
- Bireyin değerlerinin gelişiminde, kültür, toplum, kurumlar ve bireyin kişiliği etkilidir,
- Değerin önemi, sosyal bilimlerin ilgi alanı olan her şeyde belirginleşmekte ve açıkça gözlemlenmektedir.

Davranış bilimciler ve sosyal psikologlar değerlerin bir yandan bireysel tutum ve davranışları, bilişsel süreçleri etkilediğini, diğer yandan toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşimde bulunduğunu ve onları yansıttığını kabul etmektedirler. Psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi değer kavramı ile yakından ilgili davranış bilimcilerince geliştirilen yöntemler ve ulaşılan sonuçlar bakımından değer kavramı üzerinde büyük ölçüde tutarlılık kazandığı görülmektedir. Bireylerin davranışları dolaylı ya da dolaysız olarak değerler tarafından yönlendirilmektedirler (Özgüven, 1994).

Erteleme davranışına dair insan davranışlarının çok nedenle ve çok boyutlu doğası dikkate alındığında, tek neden ya da tek boyuta bağlı olarak yapılan çalışmaların yetersiz olabileceği ortadadır. Bu açıdan bakıldığında erteleme davranışlarına birey - çevre etkileşimi bağlamında ortamsal değişkenleri de dikkate alacak şekilde düşünmek bireyin erteleme davranışlarını anlamamızda bize, düşünsel ve davranışsal esneklik kazandıracaktır (Balkıs, Duru ve Duru, 2006). Bireyin

erteleme davranışını sergilemesi çevrenin etkisinde kazanılan değerlerin önemini ortaya koymaktadır.

1.1. Problem Cümlesi

Ergenlerin sahip oldukları değerler, akademik erteleme ve genel erteleme düzeylerini yordamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, ergenlerin sahip oldukları değerler ile akademik erteleme ve genel erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkileri ortaya koymaktır.

Bu araştırmada, çocuklukla yetişkinlik arası geçiş evresi olan ergenlik dönemindeki sahip olunan değerlerin öğrencinin akademik erteleme ve genel erteleme düzeylerini nasıl etkilediği incelenmiştir. Sahip olunan değerlerin çocuğun geçiş dönemindeki etkisini, ergenin akademik erteleme ve genel erteleme düzeyini göz önüne alarak günün şartlarına göre incelemek gerekmektedir. Akademik erteleme ve genel erteleme davranışı öğrenciler arasında oldukça yaygın bir davranış şeklidir. Öğrencilerin pek çoğu erteleme davranışını alışkanlık haline getirmelerinden dolayı derslerinde ve hayatlarında gerçek performanslarını ortaya koyamayacak hale gelmektedir. Dolayısıyla, bu çalışma akademik erteleme, genel erteleme davranışlarından dolayı potansiyellerinin altında başarı gösteren öğrencilere verilecek psikolojik danışma hizmetleri için önem taşımaktadır.

Türkiye’de ve yurtdışında yapılan çalışmalar incelendiğinde, genel erteleme ve akademik erteleme davranışlarını açıklayıcı kuramsal temelin sınırlı olduğu görülmüştür. Değer kavramı hakkında bugüne kadar bilimsel açıdan birçok araştırma yapılmıştır. Değerler çeşitli değişkenler ile birlikte ele alınarak araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Ancak değerler, akademik erteleme ve genel erteleme eğiliminin birlikte çalışıldığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma genel erteleme ve akademik erteleme davranışının değerlerle ilişkisinin daha iyi anlaşılmasına yönelik kuramsal bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın alanımız için önemli olduğu görülmektedir.

Bu araştırmayla; değerlerin öğrencilerin akademik erteleme ve genel erteleme düzeyleri arasında nasıl bir farklılık oluşturduğu toplum tarafından fark edilebilecektir.

Ayrıca okullardaki öğretmen, idareci ve rehber öğretmenler tarafından çocuklara verilecek olan değerler eğitimine bu çalışmanın önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmaya katılan öğrencilerin uygulanan ölçme araçlarına içtenlikle ve doğru olarak cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma 2013-2014 Eğitim Öğretim yılı Karaman ili sınırları içerisinde bulunan devlet lisesi 9, 10, 11, 12. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Araştırma örnekleminin demografik özellikleri dikkate alınmamıştır.
3. Bu araştırma sonuçları araştırmanın çalışma grubunda yer alan ergenlerle benzer nitelik taşıyan bireylerle sınırlıdır.
4. Araştırmada ölçülecek olan değerler “İnsani Değerler Ölçeği (İDÖ)”, akademik erteleme düzeyleri “Aitken Erteleme Eğilimi Ölçeği”, genele erteleme düzeyleri ‘Genel Erteleme Ölçeği (GEÖ)’ ve “Kişisel Bilgi Formu’ ndan” elde edilen bilgiler ile sınırlı olacaktır.

1.5. Tanımlar

Değer: Bireylerin düşünce, tutum ve eylemlerinde birer standart olarak ortaya çıkan kültürel öğelerdir (Çağlar, 2005).

Genel Erteleme: Knaus (1998) ertelemeyi, belli bir zamanda yapılması gereken ve önceliği olan bir işi herhangi bir zorunluluk olmadan geciktirme ya da son ana bırakma olarak tanımlanmaktadır.

Akademik Erteleme: Akademik erteleme davranışı tipik olarak; akademik göreve başlama ya da tamamlamayı bir sonraki güne bırakmada irrasyonel bir eğilim olarak tanımlanmaktadır (Senecal ve diğ., 2003).

BÖLÜM II

KURAMSAL GÖRÜŞLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde “değerler”, “genel erteleme” ve “akademik erteleme” ile ilgili kuramsal bilgilerle birlikte bu konularda yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. DEĞERLER

2.1.1. Değerlerin Tanımı

Değer kavramı hakkında bugüne kadar birçok çalışma yapılmasına rağmen, değerlerin kapsamına ilişkin henüz uzlaşmaya varılamamıştır. Bazı dönemlerde değerlerin objektif bir temele dayanmadığı değer kavramının subjektif bir nitelik taşıdığı ileri sürülmüştür. Değerler birçok Kuramcı tarafından çeşitli kavramlarla ilişkilendirerek açıklanmaya çalışılmıştır Bu durumda değer kavramının tanımını oldukça güçleştirmektedir. Her bilim dalı bu kavramla ilgili kendisini alakadar eden boyutunu seçmiş ve araştırmış, diğer boyutlarını göz ardı etmiştir. Bu nedenlerden dolayı ortak bir tanım üzerinde anlaşma sağlanamamıştır (Güngör, 1983).Bu nedenle değer kavramına ilişkin literatürde çeşitli tanımlara rastlamak mümkündür. Geniş bir alanı kapsayan değerlerin birbirinden farklı tanım ve sınıflamalarının yapılması da doğaldır (Özensel, 2003).

Değer, bireylerin yaşamına rehberlik eden standartlar olarak tanımlayan Rokeach (1973), toplumsal tutum ve davranışlarında belirleyicisi konumunda olduğunu ifade etmiştir. Rokeach (1973), değerlerin süreklilik ve görecelik özelliklerine sahip olduğunu belirterek ilk olarak süreklilik özelliği üzerinde durmuştur.(Akt: Karababa, 2014). Dökmen (2004) değer kavramını, bireylerin hem kendileri için hem de çevresindeki kişiler için anlamlı buldukları davranışları üreten şemalar olarak değerlendirmiştir. Örneğin, birey yardım etme davranışını hem kendisi hem de başkaları için anlamlı bulduğu takdirde gerçekleştirirse, yardım etme davranışını ve yardım etme davranışını ortaya çıkaran şemanın o kişi için bir değer olduğunu ifade etmiştir. Değeri pratik bir yönelim olarak ele alan Cevizci(2002) ise değer söz konusu olduğunda orada

mutlaka kişiselliğinde var olduğunu ifade eder. Bir ölçüt olarak var olan değer, öznenin nesneye yüklediği bir niteliktir.

Erdem (2003) 'e göre değerler, kişinin hangi durumlarda neye göre tepkide bulunacağı konusunda kişiye yol gösteren unsur niteliğinde olan değerler, gerek bireysel gerekse toplumsal hayatın düzen içinde işlerliğini korumasını sağlayan kabullerdir. Bulut ise (2011), değeri kişinin çevreye ve onun kendi üzerindeki etkilerine karşı kendi tepkisini ortaya koymasını sağlayan, ona rehberlik eden mekanizma olarak tanımlamaktadır. Değer bir grubun niteliğini ya da bir bireyin özelliğini kapalı ya da açık olarak belirten, bireyin içinde bulunduğu davranışın tarzları, araçları ve amaçları arasında tercih yapmasını etkileyen arzu edilebilen bir kavramdır (Kluckhohn, 1951; Akt: Koca, 2009). Özgüven (2011) ise değerlerin kişiler arası birleştirici yönüne, sadece bilişsel değil duygu ve heyecanla da ilişkili olduğuna, sosyal ihtiyacı karşıladığına ve davranışı yönlendirmedeki özelliklerine vurgu yapmıştır.

Yukarıdaki tanımlardan “değer”le ilgili şu bilgilere ulaşabiliriz:

- Tarihî birikimlerden oluşan köklü inançlardır.
- Üzerinde görüş birliğine varılmış kabullerdir.
- Sosyal yaşamı düzenleme rolleri vardır.
- Karar vermede kullanılan ölçütlerdir.
- Sosyal kontrol unsurlarıdır.
- Kültürün devamlılığını sağlarlar.
- Çevreyle etkileşim sonucunda işlevsellik kazanırlar.
- Tutumların alt yapısını oluştururlar.
- Motive edici ve özendiricidirler.
- Bireylerin sosyal rol seçmelerine rehberlik ederler.
- Dışlanmışlık ve yalnızlık karşısında koruyucudurlar.
- Farklılıkların çarpıştığı noktada ortak anlaşma zemini oluştururlar.
- Kalıtsal değil, yaşayarak öğrenilirler. Dolayısıyla öğrenilebilir ve öğretilebilir olgulardır.
- Ahlakî olgunluğa ulaştırırlar.
- Bütünleyici ve birleştiricidirler.
- Değerleri yaşayan ve yaşatan insanlardır bu yönüyle değerler insanîdir.

- Bireylere amaç ve yön ve belirlemede etki ederler.
- Nitel özelliklere sahiptirler.
- Değerler birbirleriyle ilişkilidir.
- Bireye ayırt etme, prensip oluşturma uyum sağlama yetileri kazandırır.
- Toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemleri sınırlandırır.
- Kişilere bakış açısı sağlar.
- Soyutturlar.
- Bilişsel yapıdan çok duyuşsal alana hitap ederler.
- Farklı disiplinlerde (felsefe, sosyoloji, ekonomi vs.) farklı anlam çerçevesini çağrıştırır (Akyol, 2010).

2.1.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerin farklı bilim dallarına konu olması, değerlerin ne anlama geldiği hakkında kapsamlı ve çok sayıda tanımın yapılmasına, buna bağlı olarak değer türlerine ilişkin yapılan sınıflamaların da çeşitlilik göstermesine yol açmıştır. Tüm değerleri kapsayan ve herkes tarafından kabul edilen bir değer sınıflandırmasından söz etmek mümkün değildir. Değerler farklı kişiler tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmışlardır. Allport, Vernon ve Lidzey (1960) çalışmalarında altı boyutlu bir değerler sisteminin olduğu fikrini savunmuşlardır. Bunları; estetik, teorik, ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değerler olmak üzere altı temel kategoride adlandırmaktadır. Estetik değer için zarafet, ahenk, simetri, güzellik ön plandadır. Teorik değerde eleştirinin, rasyonel düşüncenin, gözlem gücünün ağır bastığı görülmektedir. Dini değer boyutu kutsal öğeler taşıyan inançlar sistemine karşılık gelmektedir. Siyasi değer elde edilen güç aracılığıyla başkalarının üzerinde hâkimiyet kurmanın ağır bastığı boyuttur. Sosyal değer ise naziklik, sempatiklik, sevgi, yakın dostluklar kurmak, özverili olma kavramlarını temsil eder. Son olarak ise ekonomik değer boyutunda maddi olarak kendini iyi hissetmek önemlidir. Bu boyutların benimsenme düzeyi bireyler arası farklılıklar göstermekte, birisi için daha önemli olan değer bir diğeri için daha önemsiz olabilmektedir. Birey aynı zamanda bir veya birden fazla değere sahip olabilir (Akt: Karababa, 2014).

Schwartz (1992), birçok kültürde değerlerle ilgili yaptığı araştırmaların sonucunda değeri on farklı boyutta ele almıştır. Değerlerin boyutlarını güç, başarı,

hazcılık, uyarılma, öz-yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik olarak sınıflandırmıştır (Akt: Karababa, 2014).

Refshauge' ye göre temel değerler, dürüstlük, mükemmellik, saygı, sorumluluk, katılım, işbirliği, önemseme, tarafsızlık, demokrasiyi kapsamaktadır (Akt: Dilmaç ve Ulusoy, 2012). Graves (1970), varoluş düzeylerini hiyerarşik yapı içerisinde yedi düzeyde sınıflamıştır. Bunlar; tepkisel var olma, geleneksel var olma, ben merkezli var olma, özverili var olma, materyalist var olma, toplumsal var olma, varoluştur(Akt: Karababa, 2014).

Ercan (2001), ise yaptığı çalışmada ulusal ve evrensel değerleri ele almıştır. Bu değerleri kendi içerisinde gruplara ayırmıştır. Evrensel değerlerin türlerini “demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri, bağımsızlık, uygarlık, barış, hoşgörü, saygı, sevgi, anlayış, uzlaşma, bilim, eşitlik, çevre duyarlılığı, sanat değerleri” oluşturmaktadır. Ulusal değerlerin türlerini ise “millet, devlet, vatan, ordu, cumhuriyet, kahramanlık, dil, gelenekler ve görenekler, ulusal simgeler(ulusal marş, bayrak ve ulusal bayramlar)” olarak ayırmıştır.

Kinnier, Kernes ve Dautheribes (2000) araştırmalarından yola çıkarak değerleri dört kategoriye ayırmışlardır:

1. Kendinden daha güçlü bir şeye bağlanma
2. Alçak gönüllükle kendine saygı gösterme, iradesini kullanma ve kişisel sorumluluklarını kabullenme
3. Başkalarına saygılı ve şefkat
4. Diğer canlıları ve çevreyi koruma.(Akt: Keskin, 2014)

Dilmaç ve Arıcak (2012), gerçekleştirmiş oldukları çalışma sonucunda değerleri dokuz grupta ele almışlar ve şu şekilde açıklamışlardır:

1. *Toplumsal Değerler*: Bu değer grubunda yardımseverlik, tevazu, nezaket, saygı ve hoşgörü ön plandadır.
2. *Kariyer Değerleri*: Bu grupta ise kalite, eğitim ve kariyer ön plana çıkar.
3. *Entelektüel Değerler*: Beden sağlığı, akıl sağlığı, bilgi, başarı gibi kavramlar bu değer grubunu karşılamaktadır.
4. *Maneviyat*: İbadet, din, iman, iç huzur ön plandadır.

5. *Materyalistik Değerler*: Para, mal/mülk, statü gibi maddi amaç ve araçlar bu değer grubunu oluşturur.
6. *İnsan Onuru*: Namus, şeref/ onur, adalet gibi kavramlar ön plana çıkar.
7. *Romantik Değerler*: Bu değer grubunda ise aşk, haz/zevk, eş/sevgili ön plandadır.
8. *Özgürlük*: Bağımsızlık, emek, kültür gibi kavramlar bu değer grubuna karşılık gelmektedir.
9. *Fütüvvet*: Cömertlik, cesaret gibi kavramlar bu bölümde ön plana çıkar.

2.1.3. Din ve Değerler

Hayata olumlu bakabilen ve dengeli bir insan için ilkeli ve bilinçli bir yaşayış, anlamlı bir dünyaya götürecektir. İnsanın benimseyeceği değerler ve ilkeler, şahsi hayatına yön vermenin yanında, toplum yapısını da şekillendirmektedir. Değerler insan kişiliğinin oluşmasını sağlar. Değerlerin kaybı, zarar görmesi, kişiliğin zarar görmesine ve güvensizliğe neden olmaktadır. Bu durumda insan her şeyin sona erdiğini düşünür ve kendisini yalnız hisseder (Öner, 1999). Birçok insanda görülen kişilik sorunlarının altında ahlâkî belirsizlik olduğu görülmektedir. “Nasıl yaşamalıyım?” konusunda kendisine ahlâkî bir yol çizemeyen insan kişilik problemleri yaşamaktadır (May, 1967: Akt: Akıncı, 2005).

Demokratik değerler sistemini, ekonomi, sağlık, eğitim gibi yaşamın her alanıyla ilişkilendirdiğimiz gibi, din ile de ilişkilendirmemiz mümkündür (Dunluop,1996). İnsanları birbirine bağlayan unsurlar içinde en kuvvetlisi olan din, insan hayatında her şeyin üzerinde düzenleyici bir rol oynamaktadır. Din, ferdi hayatını, ferdi aşan mutlak değerlere ve anlamlara göre düzenler. Bu anlamların ve değerlerin birçok insan tarafından paylaşılmasıyla insanlar arası ilişkilerin bu çerçevede düzenlenmesi mümkün olmaktadır (Berger, 1995: Akt; Akıncı, 2005). Dinler diğer yandan, mensuplarını belirli değer perspektiflerini izlemeleri yönünde teşvik ederler. Dinler bu değerleri pozitif ya da negatif olarak takviye edebilen mekanizmalar sağlanması ve dinin değerleri, ahlaki kodları, inançları, duyguları ve toplumu tamamlayıcı bir bütünlük içinde birleştirici niteliği nedeniyle, pek çok insan belirli değerler önceliğini dinde bulur (Dollinger, 2001; Schwartz, Huisman, 1995 ve Hinde, 1999; Akt: Mehmetoğlu, 2006). Bu bağlamda baktığımızda inanan insan

bütün davranışlarının nedenlerini dini motiflerinin altındaki davranış örüntüsünde bulur (Hökelekli,1985). Din ile değer sistemleri arasında güçlü bağların olduğu görülmektedir (Roccas, 2005).

2.1.4. Değerler Sistemine Bilim Dallarının Bakışı

Değerler, farklı bilim dallarının içinde tasvir edilmeye çalışılmıştır. Değerler; sosyoloji, sosyal psikoloji, felsefe, ekonomi ve sosyal antropoloji gibi bilimlerin konusudur (Topçuoğlu, 1999).

2.1.4.1. Psikoloji Perspektifinden Değerler

Psikologların değerlerle ilgili çalışmaları 1928 yılında Spange'in değerlerle kişilik tipolojisi arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yaptığı çalışmayla başlamıştır (Akt: Sarı, 2005). Psikolojide değerın önemi, insan davranışlarının yol göstericisi olarak oynadığı roldür.

Öğrenme yolu ile duygusal hayatın merkezi noktasında yer alan değerler, çevredeki psikolojik obje, durum ve davranışlara karşı tavır alışımızı tesir ederler. Bütün tutumların sosyal olmadığı bellidir. Sosyal değerler ile ilgili olan tutumlar, sosyal nitelik taşırlar. Yerleşik sosyal değerler yeni öğrenen bir insan için önce uyarı özelliğini taşırlar. Bir tutum, yerleşik bir değerın fert tarafından benimsenmesi ile sonuçlanan psikolojik kalıcılığı veya hazırlığı ifade eder. Bir değer şahıs tarafından benimsenip özümzendikten sonra, şahısta bir hazır olma durumu, belirli nesne ve durumlara karşı vaziyet alma pozisyonu meydana getirdikten sonra, değer tutumun muhtevasını teşkil eder (Şirin, 1986).

Değerler toplum tarafından paylaşılmış, genelleşmiş tutumlar olarak görülmüştür. Tutumlar ise sosyal değerlerin, fertteki yansımaları olarak görülmüştür (Akt: Şirin, 1986; Dönmez, 1993). Onlar, tıpkı matematiksel teoremler gibi bizim ruhumuzda bulunurlar. Değerler, insan ile nesnelere/şeyler arasındaki ilişkide temelini bulur (Filiz, 1998). Znaniecki (1918)'ye göre: "Tutum, belli bir sosyal değer ışığında, ferdin olumlu veya olumsuz vaziyet alma eğilimidir." Sosyal değerler, tutumların objektif karşılığı olduğu gibi, tutumlar da değerlerin ferdi karşılığıdır. Tutumlar değerleri ortaya koyma işlevini de yürütürler. Kişi sahip olduğu merkezi değerler tarafından iyice sarılmıştır. Birey kendisi için önemli olan bu değerleri

gerçekleştirmeye yönelik bir çaba sarf ederse doyuma ulaşmış olacaktır (Akt: Şirin, 1986; Dönmez, 1993). Örneğin birey kendisini cömert, yardımsever ve insancıl biri olarak görüyorsa, yoksul ve özürülülere yardım tarafı ağır basacaktır. Bu değerleri destekleyici tutumlara sahip olmak birey için doyurucudur (Akt.: Şirin, 1986; Dönmez, 1993). Bu bağlamda değer kavramının insanların duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgili olduğu kabul edilebilir. Psikolojinin, insanların davranışlarını ve zihinsel süreçlerini inceleyen bilim olduğunu hatırlarsak, değer kavramının psikolojik bir yönünün var olduğu ifade edilebilir (Oral, 2014).

2.1.4.2. Felsefe Perspektifinden Değerler

İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliklerinden birisi değer vareden bir varlık oluşudur. İnsanın, doğanın mekanik zorunluluğuna uyan mekanik yapısı, diğer taraftan da mekanik yapısına uymayan onu aşan bir varlık yapısı vardır. İnsan çoğu zaman bu iki durumun çatışan yanıdır. Bu sebeplerden dolayı insan bilmek zorundadır. Bilgi ise, salt olarak bulunmaz, bir bilgi ortaya koyulduğu zaman onun doğruluğu, yanlışlığı, geçerli ya da geçersiz olması mümkündür. Yaşamayla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkisi olmayan bir bilginin olması mümkün olmadığı için bu aşamada bilginin yaşama girmesi gereklidir. Bu süreçte de değer kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda değerler kültür dünyasının içerisinde var edilebilirler. Aynı zamanda insanın maddi yapısının ötesinde insanın ruhi özelliklerine de dayanır (Tozlu, 1992 ve Erdemli, 2003). Bu bağlamda değer kavramı felsefenin, özellikle de etiğin en eski ve en temel sorunlarından biri olmuştur. Filozofların bir çoğu değerleri felsefe ile açıklamaya çalışmışlardır(Özlem, 2003).

Değer ve değerler, bilindiği gibi, "varlık" ve "bilgi" ile birlikte felsefenin en temel problemlerinden biridir ve özellikle, pratik felsefenin her zaman başat sorunu olmuştur. Hatta zaman zaman bazı dönemlerin ve kimi filozofların birinci sorunun değer ve değerleri olmuş; örneğin Epikürcüler ve Stoacılar felsefenin diğer problemlerini, değer problemi ile ilişkili olduğu kadarıyla ele almışlardır (Bochenski,2009;Akt: Bircan, 2014).Bu da gösteriyor ki, değer problemi, felsefe de, "değerlendirme problemi" ve "Değer(ler) problemi " olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkmaktadır (Kuçuradi, 1998).

Değerlerin var olup olmadıkları, eğer varsalar ne tür bir varlığa sahip oldukları, değerlerin yapısı, değerlerin kaynağı veya bir değeri değer yapan şeyin ne olduğu gibi problemler değerler felsefesinin başlıca problemleridir. Ahlaki değerler, sanatsal veya estetik değerler ve dini değerleri belli başlı değerler olarak kabul edebiliriz.(Arslan, 2013; Bochenski 2009).

Değerlerin türlerinden bahsedebiliriz fakat her değerın içeriği farklı olsa da insanlar tarafından oluşturulmaları onları ortak noktada birleştirir (Günay, 2003).

2.1.4.3. Sosyoloji Perspektifinden Değerler

Değerlerin sosyolojinin inceleme alanına girip girmediği, uzun yıllar sosyal bilimcilerde tartışılan bir konu olmuştur. Şüphesiz bu tartışmalarda değerlerin öznel niteliği ön planda tutulmuş ve öznel olanın bilimsel gerçekliği temsil etmeyeceği gerçeği bu yaklaşımların ön plana çıkmasına yol açmıştır. Fakat son yıllarda değerlerin bir çok sosyal bilimlerin yanı sıra sosyolojinin inceleme alanlarından birisi olduğu kabul edilen bir durumdur(Özensel, 2014).Toplumsal yaşamda değerlerini ifade edildiği temel mekanizmalarının daha çok kişilerin üslendiği sosyal roller olduğu görülür. Bu sayede bireyler, kurumların talep ettikleri eylemleri yerine getirirler ve rollerin toplumsal karşılığı değerler sayesinde anlam kazanırlar.

Değerleriyle alıp incelenirken çoğunlukla kesin mantıksal tanımlar yerine, betimsel tanımların yapıldığına şahit olmaktayız. Örneğin Fichter (1990), kişiye veya gruba fayda sağlayan, kişi ve grup için istenir, kişi ve/veya grup tarafından beğenilen her şeyin bir değere sahip olduğunu öne sürer(Akt: Özensel, 2014). Temel olarak toplumsal değerleri incelerken şu üç öğenin dikkate alınması gerekmektedir. a. Bizatihi bir değer olarak nesnenin kendisi, b. Nesnenin toplumsal gereksinimlerini karşılamak kapasitesi, c. İnsanların bu mesleği tatmin vermesi (Fichter; 1990; Akt.: Özensel, 2014).

Toplumsal yapıda ki kurumların hangisine inanırsak alalım hepsinin kendine ait değerler içerdiklerini hatta değerler bütününden meydana geldikleri görülecektir. Sözelimi, toplumun temel kurumlarından biri olan aile, kendisi bir değerler sistemidir ve değerlerle örölmüş bir kurumsal yapıyı oluşturur. Ayrıca ailenin temel işlevleri açısından baktığımızda, bireylere sosyalleşme sürecinde toplumun

değerlerinin öğretilmesinde, benimsetilmesinde, yaygınlaştırılmasında, yaşatılmasından ve bir sonraki kuşağa bu değerlerin aktarılmasında önemli işlevlere sahiptir(Özensel, 2014).

Kültürel anlamda değer, topluluğun nasıl davranması gerektiği, duyduğu ve düşündüğüdür. Bu açıdan değerler bir toplumu başkalarından ayıran ve ona kimlik kazandıran örf, adet ve gelenekler olarak da betimlenebilir. Sosyal açıdan değerler, bireyin toplum içindeki hareket tarzını belirleyen normlardır. Değerler, sosyal ilişkilerin gelişmesine ve ayrımlaşmaların önlenmesinde aktif rol oynarlar(Avcı, 2007). Değerler arasında üst düzeyde bir uyumun olması, kişinin çevreye uyumunun zorunlu şartlarından biri olduğu sonucuna ulaştırır. Bu sebepten dolayı bireylerin toplumsal uyumları ve davranışları arasında bir tutarlığın oluşumu söz konusu olabilmektedir. Bu durum farklı olsaydı, insanlar aynı konuda sürekli farklı tutum geliştirip farklı davranışlar sergilemeleri mümkün olabilecektir(Özensel, 2014).

Bütün bunlar, değerlerin kesin değişmeyeceği anlamına gelmez. Hiçbir zaman değerlerin sabit olduğundan bahsedemeyiz. Bir toplumda hızla toplumsal değişme, toplum da hâkim olan değerlerin farklılaşmasına da yol açabilmektedir (Özensel, 2014).

Herhangi bir toplum yapısının analiz edilebilmesi için, o toplumsal yapıda ki kurumların, süreçlerin ve rollerin bilmesi gerektiği gibi değerler aracılığıyla da bu mümkün olabilmektedir. Buradan ulaştığımız sonuç, herhangi bir toplum yapısının analizine katkı da bulunmak için o toplumun sahip olduğu değer yargıların tespitini yapmaktır. Böylece o toplumun yapı ve işlemlerine ilişkin ileriye yönelik projeksiyonların yapılabilmesi de mümkün olabilecektir. Bu anlamda değer araştırmaları sosyoloji açısından önemli bir yere sahiptir (Özensel, 2014).

2.2. ERTELEME

2.2.1. Ertelemenin Tanımı

Erteleme, yapılması gereken bir işin farklı sebeplerden dolayı vaktinden sonraki bir zamana bırakılması olarak tanımlanabilmektedir. Erteleme ile ilgili literatür tarandığında ortak bir tanım birliğinin olmadığı göze çarpmaktadır. Türk Dil Kurumu'na bakıldığında ise “sonraya bırakma”, “tehir etmek” tanımıyla karşılaşmaktayız (TDK, 2011). Ertelemenin akıl dışı olmasına vurgu yapan Amerikan Mirası Sözlüğü ertelemeyi “ bir şeyi ileriki bir tarihe bırakma, sonraya bırakma ya da gerek olmaksızın geciktirme eylemi” şeklinde tanımlamaktadır (Morris,1978).

Desimone (1993), sanayi öncesi toplumlarda, bugünkü anlamında erteleme kavramına ilişkin bir kelime bulunmadığını belirtmekle birlikte, erteleme kavramını (daha az olumsuz anlamda) çağrıştıran kelimeler olduğunu belirtmektedir. Örneğin eski Mısırlıların erteleme anlamına gelebilecek iki fiil kullandıkları bilinmektedir. Bunlardan ilki, gereksiz işlerden ve dürtüsel çabalardan kaçınmayı yararlı bir alışkanlık olarak ifade eden fiildir. Diğeri ise yaşamı sürdürmek için yapılması gereken işleri tamamlamada tembellik etmeyi zararlı alışkanlık olarak tanımlayan fiildir (Akt: Aydoğan, 2008).

Knaus(1998) ertelemeyi, belli bir zamanda yapılması gereken ve önceliği olan bir işi herhangi bir zorunluluk olmadan geciktirme ya da son ana bırakma olarak tanımlanmaktadır. Burka ve Yuen (1983), ertelemeyi işleri sonraya bırakma davranışı olarak tanımlamaktadır. Milgram ve Tenne (2000), bir kişilik özelliği olarak ya da davranışsal olarak geciktirmeye yatkınlık sebebiyle yapılması gereken görevlerden kaçınma olarak tanımlamaktadır (Akt: Çakıcı, 2003).Lay (1986) ise kişinin niyetlerini gerçekleştirmeyle erteleme olarak tanımlamaktadır.

Erteleme, sorumluluklardan, verilmesi gereken kararlardan veya yapılması gereken bir görevden tamamıyla kaçınma veya geciktirme eğilimi olarak ifade edilebilir (Haycock, McCarthy ve Skay, 1998). Bir bireyin ömrü boyunca “hiç ertelediğini”, her işini zamanında yaptığını düşünmek neredeyse imkânsızdır. Hiç tehir etmediğini söyleyen bir kişi bu konuda ya yalana başvurmakta ya da toplum kendisini takdir etsin diye sosyal beğenirlik ölçüsünde yanıt vererek erteleme

davranışını inkâr etmektedir. Ertelemenin bu denli yaygın ve universal olmasının sebebi, insanların zaaflarından ve zayıf noktalarından birisi olmasıdır (Senecal, Koestner ve Vallerand,1995).

Erteleme tanımlarının hemen hepsi, yapılması gereken işlerde sonraya bırakma ifadesini içermekle birlikte erteleme konusunu çalışmada, anlamada ve ertelemenin azaltılmasına dönük çalışmalarda en büyük sorun ertelemenin oldukça farklı tanımlara sahip olmasıdır. Bununla birlikte, araştırmacıların ertelemenin görevden kaçınma ya da görevi geciktirme gibi sadece davranışsal boyutu olmadığı aynı zamanda bilişsel ve duyuşsal boyutları da içermesi gerektiği konusunda ortak bir görüşe sahip olduğu görülmektedir (Haycock, McCarthy ve Skay, 1998; Solomon ve Rothblum, 1984). Bundan sonraki bölümde araştırmacıların ertelemenin bu üç boyutuna ilişkin görüşleri, erteleme konusunda daha net bir tanıma ulaşmak için açıklanmaya çalışılmıştır.

2.2.2. Ertelemenin Boyutları

2.2.2.1. Duygusal/ Duyuşsal Boyut

Ertelemenin duyuşsal boyutu, bireylerin erteleme davranışı gösterdiklerinde oluşan kaygı, pişman olma, üzüme, sinirlenme gibi duygusal durumları içerir. (Çakıcı, 2003). Ferrari ve Beck (1998), ertelemecilerin başlangıçta bir gerçekçi olmayan mazeret kullandıklarında (mutluluk, heyecanlanma) yaşadıklarını fakat sonraları suçluluk, utangaçlık gibi duygular hissettiklerini belirtmişlerdir (Akt; Aydoğan, 2008). Ertelemenin duygusal boyutu, bireyin belli bir zaman çerçevesinde yapması gereken işi kronik olarak başlatamama, başlatıp sürdürememe ve ya tamamlayamaması sonucunda bireyin içsel bir sıkıntı hissetmesi biçiminde tanımlanabilir.

2.2.2.2. Davranışsal Boyut

Schouwenburg (1995) ertelemeyi, geciktirilen görevlerdeki davranış olarak tanımlamaktadır (Akt; Aydoğan 2008). Ertelemenin davranışsal boyutunu tanımlarken bazı araştırmacılar tehir edilen ya da geciktirilen eylemin başlatılması sürdürülmesi ve tamamlanması noktalarını tartışmaya açar (Akt: Akdoğan, 2013). Kimi araştırmacılar ertelemenin tanımında yalnızca geciktirme ya da eylemi

tamamlama değil aynı zamanda işi yapmayı yavaşlatma işi yaparken ağırdan alma gibi geciktirme davranışlarının da yer alması gerektiğinin iddia etmektedirler. Geciktirici eyleme örnek olarak bireyin yapmayı planladığı işten kaçmak için televizyon izlemesi vb. davranışlar gösterilebilir (Lay, 1986; Lay ve Silverman,1996; Akt: Akdoğan,2013).

2.2.2.3. Bilişsel Boyut

Ertelemenin diğer bir bileşeni ise bilişsel boyutudur. Ertelemenin bilişsel boyutu niyetlerle gerçek davranış arasındaki tutarsızlığı içerir (Akt: Çelik, 2014; Blunt ve Pychyl, 2000; Ferrari, 1994). Sabini ve Silver (1982) ise ertelemeyi, birisinin o işi yapmaktan kaçacağı şeklinde irrasyonel bir düşünceyle işin daha sonraya bırakılması olarak tanımlamışlardır. Yani ertelemenin bilişsel bir sorun olduğu ve akılcı olmayan düşüncelerle ilişkili olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (Bridges ve Roig, 1997; Haycock, 1993;Akt: Çelik, 2014).

Senecal, Koestner ve Vallerand (1995), bireyin farkında olarak ve belli bir amaç dahilinde tehir etmenin erteleme olarak kabul edilebileceğinden bahsederek ertelemenin bilişsel boyutuna vurgu yapmışlardır. Ertelemenin bilişsel boyutu misyonla ilgili bireyin niyetleri hedefleri veya öncelikleri ile bireyin ortaya koyduğu çaba arasında kronik ya da alışkanlık seviyesinde uyumsuzluk, tezatlık şeklinde tanımlanabilir(Lay,1986; Akt: Çelik, 2014). Buna ek olarak, pek çok bilişsel değişken erteleme davranışıyla ilişkili bulunmuştur; akılcı olmayan inançlar, dışsal yükleme stilleri ve vakit ile ilgili inançlardır (Haycock, 1993; Akt: Çelik,2014). Ferrari, Johnson ve McCown (1995), bilişsel çarpıtmaların akademik erteleme davranışına katkıda bulunduğunu söylemiştir. Ayrıca, aşırı akademik başarıyı vurgulayan aileler ve çocuk için ulaşılması mümkün görünmeyen amaçlar koyan ailelerin bu tavırları neticesinde ertelemeci yetişkinler yetiştirilmektedir (Akt: Akdoğan, 2013).

Ertelemenin bilişsel boyutu, göreve ilişkin bireyin niyetleriyle, amaçlarıyla ya da öncelikleriyle göreve ilişkin performansı arasında kronik ya da alışkanlık düzeyinde bir uyumsuzluk olarak tanımlanabilir.

2.2.3. Ertelemenin Tarihsel Kökeni

İngilizcede erteleme kavramının bilinen en eski kullanımı, 1548 yılında ‘Edward Hall’ s Chronicle: TheUnion of TwoNobleandIllustriousFamilies of LancestreandYorke’ adlı eserde yer almaktadır. Erteleme kavramı İngilizce’de “procrastination” olarak kullanılan Latince kökenli “procrastinare” fiiline dayanmaktadır. Bir işi başka bir zamana tehir etme, sonraya bırakma anlamına gelmektedir. “Procrastination” terimi “pro” ileriye dönük hareket manasına gelen bir zarf, crastinus ise yarına ait anlamını taşıyan iki sözcüğün birleşmesinden meydana gelmiştir. Latince eserlerde erteleme kelimesi özellikle Romalıların askeri teşkilatlanmalarına önem veren kültürel özellikleri hakkında fikir sahibi olunabilecek daha çok askeri metinlerde sıklıkla kullanıldığı göze çarpmıştır. Romalıların erteleme sözcüğünü kullanma tarzı, askeri anlaşmazlıkların çözümünde gereken sabrın gösterilmesi gibi kararları tehir etmenin zekice ve olması gereken olduğu görüşünü yansıtır şekildedir. Bu noktadan hareketle bir işi yapmaya koyulmadan önce yeterli kadar bilgiye sahip olunmayan durumlarda dürtüsellikten kaçınmayı muhteva eden durumlar için kullanılmıştır (Ferrari, Johnson ve McCown, 1995; Akt: Akdoğan, 2013).

Erteleme yeni ortaya çıkan bir kavram değildir.120 yıl önce erteleme davranışının psikoloji boyutu William James’in dikkatini çekmiştir. Steel (2007) ise erteleme referansların M.Ö.800’lü yıllara dayandığını ortaya koymuştur. Erteleme davranışı, toplumda yaygın olarak görünen, stres ve kaygıya yol açan ciddi bir sorun olmasına rağmen erteleme davranışının deneysel ve kuramsal temelleri diğer psikolojik yapılar kadar araştırılmamıştır. Günümüzde ise çağdaş psikologların erteleme davranışının açıklanmasına yönelik ilgileri artış göstermektedir (Çelik, 2014; Dewitte ve Schouwenburg, 2002). Ne var ki günümüzde yapılan erteleme tanımlarının eski zamanlarda kullanılan daha fazla olumsuz mana içerdiği görülmektedir. Oxford İngilizce sözlüğünde, erteleme sözcüğünün 1600 lü yılların başlarına kadar yaygın olarak kullanıldığı ifade edilmiştir. Erteleme sözcüğünün negatif anlam çağrışımları 18. yüzyılın ikinci yarısında kadar ortaya çıktığı görülmüştür (Ferrari, Johnson ve McCown, 1995; Akt: Akdoğan, 2013).

2.2.4. Kuramsal Çerçeve

2.2.4.1. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik teoriler, psikolojinin birçok alanında olduğu gibi erteleme konusunda da ilk açıklamaları yapmıştır. Freud, erteleme olgusunu açıklarken kaçınma kavramı ve özellikle kaçınma davranışında yaşanan kaygı üzerinde durmuştur. Freud kaygının, bastırılmış bilinçaltı duyguların egoya gönderilen uyarı sinyalleri olduğunu; kaygı yaşandığı anda, egonun pek çok savunma mekanizması kullandığını öne sürmüştür. Freud, tamamlanmayan görevlerin aslında egoyu tehdit edici niteliği olduğunu, bu kaygı verici durumdan kurtulmak için ise bireyin erteleme eylemini gerçekleştirdiğini savunmuştur (Ferrari, Johnson ve McCown, 1995; Akt: Çelik, 2014). Dolayısıyla kaçınma ya da erteleme egonun kendisini koruması için kullandığı bir savunma mekanizmasıdır. Kaçınma davranışına yönelik duygu ve düşünceler aslında bireyin yetersizlik duygusuyla yüzleşmesini geciktirir (Gençtan, 2012). Bu geciktirmeye bahane olarak bazı zamanlarda bedensel şikâyetlerinden faydalanabilir. Örneğin; üniversitede finallerine çalışmak için dersin başına oturan bir öğrencinin midesi bulanabilir. Ancak, Gençtan'ın (2003) da belirttiği gibi bu gecikmeler kısa dönemli faydalar sağlayıp kişiyi olumsuz duygularla yüzleştirmekten alıkoysa da uzun dönemde akranları arasında akademik gelişiminin gecikmesine neden olarak var olan gücünü engeller.

Bazı kuramcılar erteleme davranışının oluşmasında ailenin etkisine vurgu yapmaktadırlar. Bilinçdışında ailesine kızgınlık duyan çocukların belirlenen amaca yönelmeyi erteleyerek cevap verdiklerini belirtir. Aşırı talepkâr ya da aşırı muhafazakâr ailelere karşı bir isyan da olabilmektedir (Haycock, McCarthy ve Skay, 1998). Anne baba tutumlarının çocuğun erteleme davranışı geliştirip geliştirmeyeceğini etkilediği görülmektedir.

2.2.4.2. Davranışçı Kuram

Davranışçı kuram, erteleme davranışının daha önceki yaşantılarla pekiştirilmesi sonucunda ortaya çıktığını iddia etmektedir. Klasik öğrenme kuramı erteleme davranışını açıklarken ödül ve ceza kavramlarını kullanmaktadır. Kurama göre, erteleyen kişi, bu davranışından dolayı ödüllendirildiği ya da yeteri kadar

cezalandırılmadığı için bu davranışı göstermektedir. Yapılan bir araştırmada, bir grup üniversite öğrencisine, teslim tarihi belli olan akademik çalışmalarının ne kadarını başarılı bir biçimde son dakikada yaptıkları ve son dakikada yetiştirmeye çalıştıkları çalışmaların ne kadarında başarısızlığa uğradıkları sorulmuştur. Araştırma sonuçları, klasik öğrenme kuramı ile tutarlı olarak, öğrencilerin yapmaları gereken çalışmalarını son dakikada da olsa çoğunlukla başarıyla tamamladıklarını, dakik olmadıkları için çok az ceza ya da uyarı aldıklarını göstermiştir (Ferrari, Johnson ve McCown, 1995; Akt: Tanrıkulu, 2013). Bu araştırma davranışçılarının erteleme ile ilgili hipotezini doğrulamaktadır.

McCown ve Johnson (1991) ise öğrencilerin ders çalışmaktan kaçındıkları zaman ne yaptıklarını araştırarak, dolaylı olarak klasik öğrenme yaklaşımının ertelemeyle ilgili savını test etmişlerdir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin ders çalışmaktan daha çok pekiştirilmiş etkinliklerle ilgilendikleri bulunmuştur. Dışa dönük öğrenciler spor etkinlikleri, partilere katılma gibi daha fazla sayıda kişilerin katıldığı etkinlikleri tercih ederken içe dönük öğrenciler ise müzik dinleme, kitap okuma gibi daha bireysel etkinlikleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Yani öğrencilerin ders çalışmak yerine daha çok keyif verici başka bir ifadeyle ödüllendirici etkinlikleri tercih ettikleri söylenebilir (Akt: Çelik, 2014). Solomon ve Rohtblum'un (1984) 342 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırma, öğrencilerin sevmedikleri ya da hoşlanmadıkları görevleri daha çok erteleme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bir başka ifadeyle, pek çok kişinin yapması gereken işleri ya da görevleri sevimsiz buldukları için tamamlamadıkları söylenebilir; bu da davranışsal yaklaşımın açıklamalarına paralel bir bulgu olarak yorumlanabilir (Ferrari ve diğ., 1995; Akt: Çakıcı, 2003). Davranışçı kurama göre erteleyen öğrencilerin, muhtemelen başarılı ertelemecilik geçmişleri vardır (Kağan, 2010). Diğer bir ifade ile erteleyen kişiler erteleme yaparak olumlu sonuçlarla karşılaşmış ve sonuç erteleme davranışını pekiştirmiştir (Kandemir, 2010).

Çağdaş öğrenme kuramı ise, erteleme davranışını açıklarken davranıştan kaçınma kavramına vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda, erteleme kaçma ya da kaçınma davranışı olarak değerlendirilmektedir. Kaçma koşullanmasında, kişi yapması gereken işi yapmaya başlar, ancak bu işte başarısızlığa uğradığında işi

tamamlamayarak, yarım bırakır. Kaçınma koşullanmasında ise, kişi yapması gereken işe hiçbir zaman başlamaz, yani işten kaçınır. Bu durum özellikle dışsal uyaranların, bir tür kaçınma uyararı olarak işlev gördüğünde geçerlidir (Ferrari ve diğ., 1995; Akt: Çelik, 2014). Ainslie'nin sahte ödüller (speciousrewards) kuramı da erteleme davranışını açıklamada kullanılabilir. Kurama göre, bireylerde uzun dönemli amaçlar yerine, haz hemen yaşandığı için daha ödüllendirici kısa dönemli amaçları seçmeye dönük güçlü bir eğilim vardır. Kuram erteleme davranışına uyarlandığında, erteleyen kişinin tamamlamaya niyetli olduğu işi (uzun vadeli amaç) yapmak yerine, örneğin televizyon izlemeyi ya da daha keyifli herhangi bir etkinliği (kısa dönemli amaç) yapmayı tercih etmesi biçiminde açıklanabilir (Ferrari ve diğ., 1995; Akt.: Çelik, 2014).

Davranışçı yaklaşım birçok davranışsal yapıyla ertelemeyi açıklamakla birlikte bireylerin sadece belirli görevlerde ya da yaşamlarının sadece bir döneminde erteleme eğilimi göstermelerinde örneğin doktora tezi yazmayı ertelemedeki gibi bireysel farklılıkları açıklamada ve yordama da yetersiz kalmaktadır (Ferrari, Johnson ve McCown, 1995; Akt: Ulukaya, 2012). Dolayısıyla farklılıkların nereden kaynaklandığını açıklamak için bireysel faktörlere yönelik açıklamalar önem kazanmaktadır.

2.2.4.3. Bilişsel-Davranışçı Kuram

Bilişsel-davranışçı yaklaşımla erteleme olgusu arasındaki ilişkiye ilişkin araştırmaları, Albert Ellis ve William Knaus (1971) yılında "Erteleme Eğiliminin Üstesinden Gelme" başlıklı çalışmaları ile başlatmışlardır. Bu yaklaşıma göre, duygu ve davranışlarımıza çevre etki etkiler ancak, bilişsel yapılarımız ise bu süreçte aracılık görevi yapmaktadır (Ellis ve Knaus, 1977). Knaus (1998) ertelemeyi bilişsel-davranışçı açıdan açıklayan ilk yazar olması yönünden önem taşımaktadır. Daha çok klinik tecrübelerine dayanarak, ertelemenin gerçekçi olmayan korkulardan ve bireyin kendine dönük eleştirilerinden (self-criticism) kaynaklandığına işaret etmektedir. Ellis ve Knaus (1977) duygu, davranış ve çevre insan üzerinde etkili olmasının yanında bilişsel yapılar bu ilişki içinde daha önemli bir aracılık görevi üstlenmektedir. Yani insanın yaşadığı olayları yorumlama biçimi duygu ve davranışlardan daha etkilidir. Knaus (1998) ertelemecilerin, genellikle işi

tamamlamaya dönük yapabilirliklerinden emin olmadıklarını ve bundan dolayı işe başlamayı geciktirdiklerini açıklamaktadır. “Başarısızlık korkusu” gibi gerçekçi olmayan düşünceler erteleme davranışına yol açmaktadır.

Albert Ellis(1977), genellikle zorunluluklar, gereklilikler, "yapmalıyım, olmalıyım" biçiminde görülen bu katı inançların erteleme davranışının temelini oluşturduğunu belirtmektedir. Ellis, erteleme davranışının temelinde katı isteklerin olduğunu ve diğer üç akıl dışı inançların da bu isteklerden kaynaklandığını ileri sürmektedir (Dryden, 2000). Bunlar:

Katı istekler: Bireyler göreve başlamadan önce belirli koşulların var olması konusunda katı isteklerde ısrarcı olabilmektedirler. İstenilen koşullar olmadığı sürece işe başlanmamakta, dahası bu koşullar oluşturulduğunda bile erteleme olasılığı tümünden ortadan kalkmamaktadır (Dryden, 2000).

Büyütme: Bireyler, katı istekleri yerine gelmediğinde, büyütme inancı içine girerler. Bu tarz inanışa sahip olan kişiler kesinlikle olmaması gerektiğine inandıkları bir koşulun varlığını olumsuz yönde olağanüstü bir biçimde abartırlar. Büyütme inanışları genellikle şu vb. cümlelerle ifade edilir : “Olmaması korkunç bir şey”, “Olmaması felaket bir durum” , "...olmazsa her şey biter." (Dryden, 2000).

Rahatsızlığa dayanamama: Bireyler katı istekleri yerine gelmediği zaman söz konusu duruma katlanamayacağını düşünme eğilimine girmektedirler. Birey, rahatsızlık duygusunu yaşamamak için hâlihazırda yapması gereken işi ertelemektedir(Dryden, 2000).

Suçlama: Suçlama inanışları bireyin kendisi ile başkaları ile ya da genelde yaşam ile ilgili olabilir. Bireyin kendi hakkında suçlama inanışına sahip olduğunda mutlaka yapması gerektiğine inandığı bir işi yapmadığında kendini aşağılama eğiliminde olacaktır. Bu durumda kişi yapmadığında başarısızlığının kanıtlanacağı kaygısına kapılacaktır. Nihayetinde başarısız olmaktadır kişi ertelemeyi tercih edecektir (Dryden, 2000).

2.2.4.4. Varoluşçu Yaklaşım

Alan literatürüne bakıldığında, erteleme davranışı varoluşçu felsefeyle açıklayan araştırmaya rastlanılmamıştır. Varoluşçuluk yaklaşım içerisinde yer alan

kavramların bazılarının ise erteleme davranışını açıklayabildiği görülmektedir (Karahana ve Sardoğan, 2004). Varoluşçu yaklaşıma göre erteleme eğilimi; öz-farkındalık, özgürlük ve sorumluluk kavramlarıyla ilgilidir. Öz-farkındalığa sahip olmayan bir birey içinde bulunduğu anın farkında değildir, davranışlarının sorumluluğunu almaz dolayısıyla yapması gereken bir işi ya da davranışı, erteleyecektir. Kişinin davranışını sahiplenmesi, geçmişiyile barışık olmasıdır. İnsanın kendisiyle barışık olması, özgün olduğunu hissetmesidir. Dolayısıyla, sürekli olarak Erteleme eğiliminden bulunan birey kendisiyle barışık olmayan bir kişidir. Ertelemeci birey kendi özgürlüğünü de kısıtlamış olacaktır (Aydoğan, 2008).

2.2.4.5. Gestalt Yaklaşım

Gestalt yaklaşımının en önemli katkısı şimdi ve burada ‘ya vurgudur. Gücün, kuvvetin şimdi ve burada olduğu tezi savunulmaktadır. Öğretilmesi en zor gerçek, anın şimdi var olduğudur. Birçok insan için anın gücü kaybedilmiştir. Anda olmak yerine, insanlar geçmişlerine yas tutmak için enerjilerini harcarlar, ya da gelecekle ilgili sonsuz planlar yaparlar (Voltan Acar, 2004). Gestalt yaklaşımına göre erteleme eğilimi, İnsanın bireyin zaman ve mekân ekseninde yaşantı üretmemesi becerisi eksikliğinden kaynaklanır. Erteleme eğiliminde kişinin kendilik değeri zayıftır, “şimdi ve burada”nın farkındalığından uzaktır ve davranışın sorumluluğunu almamaktadır (Özbay, 2006; Akt: Sarıoğlu, 2011).

2.2.5. Erteleme Davranışı Nedenleri

1. Rahatsızlık duygusu (Dysphoric affect): Bu kavram erteleme fiilinde özel görevin yapılmasıyla ilgili olumsuz duygusal bir yanıttır. Dolayısıyla bireylerin görevi yapmak için isteksizlik içinde bulunmaları ya da hoşnut olmadıkları için yapmaktan kaçınmalarıdır (Milgram, Sroloff ve Rosenbaum 1988).

2. Kapalı Olumsuzlaştırma (Covert Negativizm): Kimi misyonları bireyle ivedilikle yaparlar çünkü eyleme geçmede gönüllü ve isteklidirler. Bazı görevler ise daha sonraya bırakılır çünkü onlar bir başkasına yaptırılabilir. Bu isteklilik zorlama erteleme eyleminin düzeyinin belirlenmesiyle sonuçlanır (Milgram, Sroloff ve Rosenbaum 1988; Akdoğan, 2013).

*3.Algılanan Yetersizlik (Perceivedincompetence):*Bazı verilen görevleri yapılması gecikir çünkü bireyin bu görevi yapabilecek yeteneğe sahip olduğuna dair özgüveni yoktur. Bireyde, bu görevin gerektirdiği yeteneğe sahip olmadığı inancı sonucunda başaramayacağım korkusu kararlarını ve davranışlarını hayatında önemli bir şekilde etkiler. Tabi ki algılanan yetersizlik erteleme için sadece bir neden değildir çünkü insanlar basit görevler üzerinde bile - yüksek yeteneklere sahip olsalar da - rahatsızlık hissi ve kapalı olumsuzlaştırmadan ötürü erteleme davranışı sergileyebilmektedirler (Milgram, Sroloff ve Rosenbaum 1988; Akdoğan, 2013).

4.Zaman Yönetimi (Time Management): Kişinin zamanı etkili bir şekilde yönetebilme, yapması gereken işlerde önceliklerini belirleyebilme, verimli ve etkili çalışabilme alışkanlığı olmaması gibi durumlarla alakalı olduğu görülmektedir (Balkıs, 2006).

*5.Kişilik özellikleri (PersonalityCharacteristics):*Bireyin sahip olduğu mantık dışı bilişsel yüklemeler, akıl dışı inançlar, anksiyete, depresyon, mükemmeliyetçilik gibi özellikler erteleme davranışı için sebep olabilmektedir (Ferrari, Johnson ve McCown 1995; Haycock, 1993;Akdoğan, 2013).

Dryden (2000), kaçınmak için ertelemek, dengeyi yeniden kurmak için ertelemek, bir başlangıç olarak erteleme, kişiler arası bir oyun olarak erteleme, mantıklı bir sonuç olarak ertelemek olmak üzere 5 gruba ayırmaktadır. Emmett (2004), işleri ertelemeye yönelik 6 temel neden belirtmektedir. Bunları işin sevilmemesi, güdülenme eksikliği, mükemmeliyetçilik, başarı korkusu, değişim korkusu ve kişilerin iş yüklerinin yoğunluğu ya da işin niteliğinin bireye ağır gelmesi şeklinde açıklamaktadır. Ve erteleme davranışının önemli nedenleri arasında değerlendirilmektedir (Akt: Akbay, 2009).

2.2.6. Erteleme Davranışının Sonuçları

Erteleme davranışı birçok istenmeyen sonucu beraberinde getirmekte ve bireyler çoğu zaman muhtemel olumsuz durumların farkında olmaktadır. Fakat yine de kişiler erteleme davranışını sergilemeye devam etmektedirler (Sweitzer, 1999;Akdoğan, 2013). Erteleme davranışının içsel sonuçları; kızgınlık, pişmanlık, çaresizlik ve kendini suçlamayı içerebilir. Dışsal sonuçları ise akademik ve işte

ilerlemeyi yavaşlatabilir, fırsatların kaçınmasına neden olabilir ve kişiler arası ilişkilerin gerginleşmesine neden olabilecek kadar daha pahalıya mal olabilir (Burka ve Yuen, 1983).

Erteleme davranışı gösteren kişiler tipik olarak iki yanlış seçimi sürekli yaşarlar. Erteleme davranışı ve ertelemenin sonuçlarından kaçınmak. Kaçınmak ise bir şeyi suçlamak ya da bir kişiyi suçlamakla olur. Özellikle sosyal çevrede performansın önemli olduğu toplumlarda bireyin zamanını nasıl kullandığı ön plandadır (Knaus, 2000, Akt: Aydoğan, 2008). Böylece sosyal kabul boyutunda olumlu benlik imajını devam ettirmeye çalışır. Erteleme alışkanlığına sahip kişiler, diğerlerine sürekli olarak gecikmesini haklı çıkarmaya çalışan çeşitli bahaneler bulur. Batı da yapılan araştırmalarda ödevlerini yetiştiremeyen çok az öğrencinin, öğretmenlerine "ödevime başlamadan önce dinlenmeye ihtiyacım olduğu için yetiştiremedim" diye söylediği duyulmuştur. Bunun yerine, genelde, öğrenciler tarafından sunulan bahane; aileden bir akrabanın ölümü üzerine cenaze işlemlerine koşturulmuş olunmasıdır. Bu ikiyüzlü durum, ertelemenin genel karakteristiği haline gelmiştir. Bunun nedeni, ertelemenin sosyal ve kişisel avantaj olmayan durumlarla sonuçlanmasıdır (Knaus, 2000, Akt: Aydoğan, 2008).

Erteleme davranışının zararlarının yanında faydalarının da olduğunu ileri süren görüş sahipleri vardır. Fakat kısa vadede yarar sağlamasına rağmen, zaman ilerledikçe bu yararların tersine döndüğü gözlenmektedir (Tice Ve Baumeestier, 1977).

2.2.7. Ertelemenin Türleri

Bu karmaşık olgunun;

1. Genel Erteleme Eğilimi,
2. Akademik Erteleme Eğilimi,
3. Karar Vermeyi Erteleme Eğilimi,
4. Nevrotik Erteleme Eğilimi,
5. Kompulsif (Zorlayıcı) ya da İşlevsel Olmayan Erteleme Eğilimi olmak üzere beş farklı türü vardır.

Genel Erteleme: Pek çok günlük işleri yapmayı programlamada zorlanmak ve bu işleri zamanında yapmakta güçlük çekmek (Lay, 1986),

Akademik Erteleme: Akademik görevleri son dakikaya bırakma (Slomon ve Rothblum, 1984; Milgramve diğ.,1998),

Karar Vermeyi Erteleme: Çeşitli yaşantılarla ilgili olarak uygun kararlar vermedeki yetersizlik olarak tanımlanmaktadır (Effert ve Ferrari, 1989).

Nevrotik Erteleme: Çatışma durumlarında ya da farklı seçeneklerle karşı karşıya kalındığında yaşamdaki temel kararları ertelemeye yönelik bir eğilim olarak tanımlanmaktadır (Ellis ve Knaus, 1977'den Akt: Ferrari ve diğ.,1998).

Kompulsif Erteleme: Kişinin hem karar vermeyi hem de yapması gereken işleri erteleme olarak tanımlanmaktadır (Ferrari, 2001).

Literatürde erteleme türlerinden; “Genel Erteleme Eğilimi” ve “Akademik Erteleme Eğilimi” *görevden kaçınma* ile ilgili görülürken, diğerleri *Karar Almaktan Kaçınma* ile ilgili görülmektedir (Akt: Özdemir, 2012).

Davenport ve Beck (2001), modern toplumlarda yaşayan bireylerin erteleme davranışlarını incelemiştir. Bu araştırmada, bireylerin gerek özel gerekse iş hayatlarında günden güne daha fazla bilgi ve yenilikle karşılaştıkları, bu hızlı değişime ayak uydurmalarının beklendiği ve bu ekstra iş yükü altında ezildikleri belirtilmiştir (Geri ve Gefen, 2007; Akt: Özdemir, 2012). Bu sebeple bireyler görevlerin önceliklerine karar vermek ve bazı görevleri mantık çerçevesinde ertelemek zorundadır. Bu gibi durumlarda erteleme davranışı olumsuz bir fenomen olarak görülmez.

Chu ve Choi'e (2005) göre erteleme davranışı sergileyen kişiler iki grupta (aktif ve pasif) toplanabilir. *Pasif erteleyiciler* (erteleme davranışını sergileyen bireyler) göreve yönelik kesin kararlar veremez, kararsız kalır ve harekete geçemezler. Bu sebeple görevi zamanında tamamlamayı başaramazlar ve bu da tam anlamıyla sakıncalı bir davranıştır. Geleneksel anlamdaki ertelemecilerdir. Bilişsel olarak, erteleme niyetleri yoktur fakat hızlı karar verme becerisine sahip olmadıkları için genellikle görevlerini geciktirirler. Kendilerini baskı altında hissederler ve özellikle yetenekleri ve tatmin edici sonuçlara ulaşma konusunda kendilerine

kötümser bir bakış açısıyla bakarlar (Ferrari, Parker ve Ware, 1992; Akt.; Özdemir, 2012). Kendilerinden şüphe ederler ve başarısızlığa uğrama şansları yüksektir. Bu da suçluluk duygularına ve depresyona neden olur (Steel, Brothen ve Wambach, 2001; Akt: Özdemir, 2012). Buna karşı, aktif erteleyiciler ise baskı altında çalışmayı tercih eder ve görevleri kasıtlı olarak erteleme kararı alırlar. Bu kişiler ise genellikle görevleri zamanında tamamlarlar. Zamanında karar verme yeteneğine sahiptirler. Kasıtlı olarak görevlerini geciktirirler çünkü dikkatlerini eldeki diğer önemli görevlere yoğunlaştırırlar. Baskı altında olmak ya da son dakika yetiştirilmesi gereken görevlerle karşı karşıya kalmak onları daha da motive edebilir, dayanıklılıklarını arttırabilir (Çelik, 2014).

Yapılan literatür incelemesi sonucunda erteleme davranışının *Kişilik Özelliği Olarak Erteleme (Trait Procrastination)* (kararları, rutin işleri erteleme) ve *Durumsal Erteleme* olarak iki ana kategoriye ayrılarak incelendiği görülmüştür.

2.2.7.1. Kişilik Özelliği Olarak Erteleme

Her birey bazı durumlarda erteleme davranışı sergileyebilir. Fakat kişilik özelliği olarak ertelemenin söz konusu olabilmesi için; bireyin uygun veya uygun olmayan her durumda bu davranışı sergileyebilmesi gerekir (Van Eerde, 2003). Bu sebeple erteleme genellikle bir görevi yerine getirmeyi veya kararlar almayı geciktirme veya sonraya bırakma şeklinde sergilenen bir kişilik özelliği veya davranış bozukluğu olarak tanımlanmaktadır (Milgram, Mey-Tal ve Levison, 1998). Yapılan tanımların ortak noktası ise görevlerin geciktirilmesine veya sonraya bırakılmasına yönelik bireyin genel bir eğilime sahip olmasıdır.

Kronik ya da özellik olarak ertelemeyi McCown ve Johnson (1989) ise, kişinin yaşamın birçok alanında yapması gereken işleri zamanında tamamlaması konusunda alışkanlık boyutunda zorluk çekmesi olarak tanımlamaktadır (Akt: Çakıcı, 2003). Bu durumun kronik erteleme ile durumsal erteleme arasındaki en önemli fark olduğunu dile getirmişlerdir. Kronik erteleme davranışını gösterenler, çok fazla kaçınma eğilimindedir ve hatta problemleriyle yüz yüze gelmeyi geciktirebilmektedir. Sıklıkla şikâyet etmezler, içgüdüsel olarak inkârı kullanırlar " Erteleme benim hatam değil. Büyük bir sorun değil. Herkes bunu yapar" ve bu

yüzden onlar için gereken değişme önemli değildir (Sapadin ve Maguire, 1999; Akt: Tanrıkulu, 2013). Kronik ertelemeciler, yapmaları gereken yani planlamış oldukları görevleri yapmak için " unutarak" başa çıkmaya çalışırlar ve onlar daha sonra yapmak için öncekinden çok daha fazla yapılacaklar listesi ve plan yaparlar (Ferrari ve Scher, 2000; Akt: Tanrıkulu, 2013). Lay (1995), kronik ertelemeciler, ertelemeci olmayanlara kıyasla çok daha sıklıkla akademik görevle ilişkili depresyonla ilgili duygular yaşarlar. Tice ve Baumeister (1997), yüksek derecede kronik erteleme davranışı sergileyen kişilerin daha fazla stres ve hastalıklara sahip olduğunu, Senecal vd. (1995) ise bu kişilerin genellikle düşük öz-düzenleme algısına ve olumsuz duygulara sahip olduklarını (Akt: Özdemir, 2012), bununla beraber tutarsız davranış ve tutumlar sergilediklerini belirtmişlerdir.

2.2.7.2. Durumsal Erteleme

Durumsal erteleme ise kişilik özelliği olarak ertelemenin aksine, bireyin sadece yaşamının tek bir alanında gösterdiği erteleme davranışdır (Blunt&Peyhyl, 1998). Durumsal erteleme konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, araştırmaların büyük bir kısmının, durumsal ertelemenin bir türü olarak kabul edilen akademik erteleme üzerine olduğu görülmektedir.

Rothblumve diğ., (1986), akademik ertelemeyi bireyin çoğunlukla veya her zaman akademik görevlerini ertelemesi ve bunun sonucunda ise kaygı hissetmesi olarak tanımlamıştır (Akt: Özdemir, 2012). Knaus (1998) bu tür durumsal ertelemeyi, akademik görevlerin farkında olarak ve amaçsız yere başlatılmasının ya da tamamlanmasının geciktirilmesi olarak tanımlamıştır. Milgram ve Marshevsky (1995) ise akademik ertelemenin beş boyutundan söz etmektedir. Bunlar, "davranışsal geciktirme, duygusal karmaşa, göreve karşı isteksizlik, görevin yapılabilmesine ilişkin kapasite (taskcapability) ve bu geciktirme davranışını azaltma arzusudur. Sonuç olarak akademik erteleme, kişinin akademik görevlerini başlatmayı, sürdürmeyi ya da tamamlamayı geciktirmesidir. Yapılan bu tanımlardan yola çıkarak durumsal ertelemenin bir türü olarak akademik ertelemeden bahsedebilmek için; akademik görevlerin normalinden daha uzun sürede tamamlanması, son gün son dakikada tamamlanması veya zamanında

tamamlanmaması ve tüm bu süreçte bireyin kaygı hissetmesi gerektiği söylenebilir (Akt: Özdemir, 2012).

Sonuç olarak erteleme konusuna ilişkin literatürde, farklı erteleme türleri tanımlanmış olmasına karşın, genel olarak araştırmacıların iki temel sınıflama üzerinde görüş birliğinde olduklarını görülmektedir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde akademik erteleme konusu ele alınacaktır.

2.3. AKADEMİK ERTELEME DAVRANIŞI

2.3.1. Akademik Erteleme Davranışının Tanımları

Akademik erteleme davranışı, akademik görevlerle ilgili işlerin geciktirilmesinden dolayı zamanında yapılmaması olarak tanımlanabilir. Rothblum, Solomon ve Murakami (1986) akademik ertelemeyi;

- a) Her zaman veya neredeyse her zaman akademik görevleri geciktirme,
- b) Bu geciktirmeden dolayı her zaman veya neredeyse her zaman problemlilik düzeyde kaygı yaşanması olarak ifade etmişlerdir (Akt.: Bulut, 2014).

Milgram, Marshevsky ve Sadeh (1995), akademik ertelemenin beş boyutundan bahsetmektedir. Bunlar; davranışsal gecikme, geciktirmeden dolayı duyulan kişisel üzüntü, görevden kaçma, görevin yapılmasına ilişkin kapasite ve davranışsal geciktirmeyi azaltma arzudur. Shraw, Wadkins ve Olafson (2007), ertelemenin bilişsel boyutunu ön plana çıkararak akademik ertelemeyi, kasıtlı olarak tamamlanması gereken akademik görevlerin geciktirilmesi olarak tanımlamışlardır (Akt: Çelik, 2014). Literatür incelendiğinde, akademik erteleme ile ilgili yapılan tanımların iki ortak noktasının olduğu belirlenmiştir; durumsal ertelemenin alt bir boyutu olması ve akademik görevleri başlatma, sürdürme ve tamamlamada geciktirmeyi içermesidir (Akt: Çelik, 2014; Vestervelt, 2000).

Erteleme, öğrencinin yaşantısında stresin artmasına sebep olarak akademik başarının önünde bir engel oluşturmaktadır. (Ferrari, Johnson ve McCown, 1995; Akt: Akdoğan, 2013). Akademik erteleme davranışı akademik stres yönetimi için bir başa çıkma yoludur. Akademik ertelemeciler başarısızlık korkusundan acı duyarlar. Erteleyen bazı öğrenciler görünüşte daha fazla alışkanlık olarak ertelemektedirler. Ancak kimileri böyle değildir ve onların sadece yaşamlarının farklı zaman dilimlerinde ve ya belirli derslerde erteleme davranışında buldukları görülmektedir. Alışkanlık olarak erteleyen öğrencilerin, bir kişilik durumu olarak erteledikleri söz konusu olabilir (Ferrari, Johnson ve McCown, 1995; Akt: Akdoğan, 2013).

Bazı araştırmalar akademik ertelemenin genelleştirilmiş bir özellikten çok tipik bir şekilde duruma ya da eyleme özgü olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Akademik ertelemenin çeşitli işlevsel tanımlamalarına dayanarak ve çeşitli kuramsal yönelimlerin bakış açısına göre, ertelemenin etkili zaman yönetimi sorunundan daha fazlası olduğu ileri sürülerek, çok sayıda değişkenin ertelemeyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Pychyl, Lee, Thibodeau, ve Beck, 2000; Akt: Kandemir, 2010). Literatür incelendiğinde, çok sayıda akademik çalışma akademik ertelemenin akademik performans üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu işaret etmektedir (Akt: Tice ve Baumeister, 1997).

Bu tanımlardan da yola çıkarak akademik erteleme davranışı, bireylerin akademik işlerini geciktirmelerini ve bu geciktirme sonucu yaşadıkları sıkıntıyı ifade etmektedir. Bazı araştırmalar, akademik erteleme davranışının zamanla geliştirilip yok edilemeyeceğini, aynı seyirde devam edeceğini savunurken (Charlebois, 2007; Akt: Akbay, 2009), bazı araştırmalar da, bu görüşün aksine, akademik erteleme davranışının bireyin okulda kalma süresi uzadıkça arttığını hatta mezun olduktan sonra da artarak devam ettiğini ifade etmiştir (Akt: Akbay, 2009).

2.3.2. Akademik Erteleme Davranışı Nedenleri

Erteleme eğiliminin nedenleri konusunda literatür incelendiğinde; bireyin zamanı yönetiminde problem yaşaması, önceliklerini belirleyememe, verimli ders çalışabilme alışkanlıklarının olmaması gibi nedenler olduğu gözlenmektedir.

Akademik erteleme hakkında yapılan çalışmalar, aynı zamanda ertelemenin motivasyonel bir problem olduğunu da göstermektedir. Ertelemenin temel olarak bir güdülenme problemi olduğu ve bunun yanında, bireylerin erteledikleri davranış ile aktif olarak meşgul olmadıkları bunun yerine diğer aktivitelerle meşgul oldukları ileri sürülmüştür. Güdülenme ile ilgili faktörler öğrencilerin akademik erteleme davranışı göstermelerine neden olabilir. Öğrenciler enerjilerini daha çok boş zaman aktivitelerine ilişkin belirledikleri hedeflere odaklayarak akademik görevlerini yapmaktan uzak durmaktadırlar. Böylece öğrenme için gerekli çalışma disiplininin mahrum kalmaktadırlar (Franziska, Manfred ve Stefan, 2007). Aynı zamanda, erteleme davranışı, kırılğan olan benlik saygının korunmasına yardım eden bir strateji olabilir (Burka ve Yuen, 1983; Akt: Tanrıku, 2013). Benlik saygısı yüksek olan bireyler için ertelemeden kaçınarak kendilerine verilen herhangi bir görevi

kendi becerilerini kullanarak kolaylıkla yapabilirler. Böylece yeteneklerinin gerçek performanslarından daha yüksek olduğuna dair inançları korunur. Bunların yanında, Schouwenburg ve arkadaşlarına (2004) göre, erteleme sorunu olan insanlar daha çok ideal benlikleri ile yaşamlarını sürdürmektedir. Sınav zamanı yaklaşan bir öğrenci, “yarın çalışırım”, “arkadaşlarla çalışırım”, “sabah çalışırım” gibi ideal benlikleriyle hareket edebilirler (Akt: Kandemir, 2010).

Orpen’a (1998) göre, akademik erteleme, öğrenmenin altında yatan bir olgudur. Öğrencilerin konuya tamamen hâkim olması, içsel güdülerinin çokluğu ile derinlemesine öğrenmeyi içerir. Yüzeysel olarak çalışılan ve ya öğrenilenler daha fazla ertelenmektedir. Oysa derinlemesine öğrenilen materyale ilgi, ondan hoşlanma, onu daha çok öğrenmek isteme ihtimali fazladır. Yüzeysel düzeyde öğrenilenlerden ise öğrenciler rahatsızlık ve hoşnutsuzluk duyarlar. O işten zevk almazlar ve kaçarlar. Kronik erteleme davranışının düşük öz-güven, düşük benlik saygısı, sosyal anksiyete, ihmalkarlık, dağınıklık ve düzensizlik, düşük öz-farkındalık, fonksiyonel olmayan dürtüler, davranışsal sabitlik/katılık, enerji eksikliği, dürüst olmama, düşük rekabetçi tutumlarla ilişkili olduğu bilinmektedir (Akt: Van Eerde, 2004).

Üniversite öğrencilerinin akademik erteleme davranışlarını açıklamaya yönelik yapılan nitel bir araştırmada erteleme nedenleri olarak kişilik özellikleri, akademik görevlerden bıkkınlık, hoşça giden aktivitelere öncelik verme, zamanı etkin kullanamama, motivasyon eksikliği, arkadaşlardan etkilenme, yarı zamanlı çalışma, kulüplere katılma gibi dışsal faktörler, derse giren öğretim üyesinin öğretim biçimi, öğrencinin ilgisini çekmeyen projeler, kişisel sağlık ve öznel iyi oluş, başa çıkma stratejilerini bilememe gibi faktörlerin yer aldığı tespit edilmiştir (Çelik, 2014; Zeenath ve Orcullo, 2012).

Sonuç olarak, akademik ertelemenin nedenleri arasında; başarısızlık korkusu, düşük öz-yeterlik inancı, sosyal onay alamama, yapılan işin beğenilmeme korkusu, risk alma, kontrole karşı isyan duygusu, dışsal motivasyon sayılabilir (Çelik, 2014; Ferrari, Keane, Wolfe ve Beck, 1998; Haycock ve diğ., 1998; Lee, 2005; Schouwenburg, 1992). Buradan yola çıkarak birçok bilişsel, davranışçı ve duyuşsal ağırlıklı değişkenin erteleme davranışının ortaya çıkmasında etkili olduğu görülmektedir.

2.3.4. Akademik Erteleme Davranışının Sıklığı

Erteleme davranışı eğilimi genel bir problemdir (Harriot ve Ferrari, 1996) ve hemen hemen her bireyin erteleme davranışı eğilimi gösterdiği belirtilmektedir (Senecal, Koestner ve Vallerand, 1995). Erteleme davranışı akademik hayatta da karşılaşılan bir durumdur. Örneğin Sokolowska'nın (2009) yapmış olduğu çalışmada, öğrencilerin %77,4' ü ertelemeci olduklarını belirtmişlerdir. Yine aynı araştırmada, öğrencilerin yarıya yakını sık sık veya daima görevlerini ertelediklerini belirtmişlerdir (Akt: Bulut, 2014). Uzun-Özer ve Saçkes (2011)'in 314 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %62'sinin nadiren, %38'inin ise sık sık erteleme yaptıklarını tespit etmişlerdir.

Öğrencilerin akademik erteleme davranışını gösterme sıklıkları verilen akademik görevin niteliğine göre değişmektedir. Onwuegbuzie (2004), üniversite öğrencilerinin akademik erteleme sıklıklarını belirlemek amacıyla yaptığı araştırma sonucunda, öğrencilerin %42'ye yakını genellikle dönem ödevi hazırlamayı, %39,3'ünün sınavlara hazırlanmayı, %60'ının ise haftalık okuma ödevlerini yapmayı ertelediklerini tespit etmiştir (Akt: Bulut, 2014; Rothblum, Solomon ve Murakami, 1986).

2.3.5. Akademik Ertelemenin Sonuçları

Akademik yaşamda erteleme yapanlar bu davranışlarının sonucunda bir takım olumsuz durumlarla karşılaşabilmektedirler. Birçok araştırma; akademik ertelemenin benlik saygısını ve öz güveni düşürdüğünü, dürtü kontrolünü işlevsiz hale getirdiğini, depresyonu, kaygıyı ve mükemmeliyetçiliği arttırdığını, yaşam kalitesini ise olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır (Ferrari ve Emmons, 1995; Flett ve diğ., 1995; Moon ve Illingworth, 2005; Van Eerde, 2003).

Erteleme, öğrencilerin görevle ilgili sorumluluklarını ve iradelerini olumsuz etkileyen, stres reaksiyonlarını arttıran, olumsuz duygulanımla karakterize olan, özel yaşamda kontrolsüzlüğe neden olan, fiziksel ve ruhsal sağlığı etkileyen bir durumdur (DeLongis, Coyne, Dakof, Folkman ve Lazarus, 1982; Senecal ve diğ., 1995; Tice ve Baumeister, 1997). Tice ve Baumeister'in (1997) yaptıkları karşılaştırmalı bir çalışmada, eğitim-öğretim yılının başında erteleme yapanlarla yapmayanların sağlık

durumlarının benzerlik gösterdiği, yılsonunda ise erteleme yapan kişilerde daha fazla stres olduğu belirlenmiştir. Knaus (1998), erteleme yapan bireylerin yaşadıkları duygusal sonuçlarının çoğunun, bilişsel nedenlere bağlı olarak açıklanmakta ve bu iki yön arasında bir döngü oluştuğunu söylemektedir. Örneğin bireyin yeteneklerinden şüphe etmesi değersizlik duygusu yaşamasına neden olur, bundan dolayı tekrar işlerini erteler ve erteledikçe daha fazla kendinden şüphelenmeye başlar. Ardından bu şüphe depresyon endişe ve çaresizlik duygularına yol açar ve böylece bir kısır döngü şeklinde erteleme davranışı devam eder (Akt: Kandemir, 2010). Bireyler erteleme yaptıklarından dolayı yaşadıkları suçluluk, panik, gerginlik, kaygı, sıkıntı ve yetersizlik gibi duygular ruhsal ve fiziksel sağlıklarına olumsuz yansımaktadır (Akt: Çelik,2014; Burka ve Yuen, 1983). Akademik erteleme davranışı, erteleme yapan öğrencinin zor derslerden geri kalması (Rothblum, Solomon ve Murakami, 1986), okulda devamsız gün sayısının artması ve okulla ilişkisini kesmesi gibi istenmeyen sonuçlar doğurmaktadır (Knaus, 1998). Literatür incelendiğinde, çok sayıda çalışma akademik ertelemenin akademik performans üzerinde zararlı bir etkisi olduğunu göstermektedir (Akt: Kandemir, 2010).

2.4. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Araştırmada kullanılan değişkenlerle ilgili literatürde birçok çalışma bulunmakla birlikte bu bölümle araştırma konusu ile ilgili olabilecek çalışmalara yer verilmiştir.

Ekşi ve Dilmaç (2010) araştırmalarında, üniversite öğrencilerinin genel erteleme, karar vermeyi erteleme, akademik erteleme düzeylerinin sürekli kaygı açısından incelenmesi ve üniversite öğrencilerinin sürekli kaygılarının, genel erteleme, karar vermeyi erteleme, akademik ertelemelerin, cinsiyet, yaş, öğrenim gördüğü bölüm, mezun olduğu lise türü, anne ve babanın eğitim durumu, anne ve babanın mesleğine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubu 288 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada sürekli kaygı envanteri, genel erteleme, karar vermeyi erteleme, akademik erteleme ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sürekli kaygının genel erteleme, karar vermeyi erteleme ve akademik ertelemeyi anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Öğrencilerin karar vermeyi erteleme düzeyleri, yaş değişkeni açısından, sürekli kaygı puanları ile aile geliri arasında anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Genel erteleme ve akademik erteleme düzeylerinin sınıf değişkeni açısından, öğrencilerin öğrenim görmüş oldukları bölüm türüne göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Akademik, erteleme, genel erteleme, karar vermeyi erteleme ve sürekli kaygı puan ortalamalarının anne ve baba mesleği arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Akademik erteleme, genel erteleme, karar vermeyi erteleme ve sürekli kaygı puan ortalamalarının anne ve baba mesleği arasında anlamlı farklılaşma bulunmamıştır.

Yiğit ve Dilmaç (2011) araştırmalarında, ortaöğretimde öğrenim görmekte olan öğrencilerin sahip oldukları insani değerler ile akademik erteleme davranışlarının, cinsiyet, yaş, sınıf, öğrenim görülen okulun türü, anne eğitim ve baba eğitim durum değişkenlerine göre incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubu ise, Konya merkez ilçelerinde yer alan altı farklı ortaöğretim kurumunda öğrenim görmekte olan 633 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada verileri, Dilmaç (2007), tarafından geliştirilen İnsani Değerler Ölçeği ile Öğrencilerin akademik erteleme davranışlarını belirlemek amacıyla, Çakıcı (2003) tarafından geliştirilen 'Akademik

Erteleme Ölçeği' kullanarak elde etmişlerdir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, akademik erteleme ile insani değerler ölçeğinin alt boyutları arasında ilişkinin olduğu, insani değerler ölçeğinin alt boyutlarının akademik erteleme davranışını yordama gücüne sahip olduğu görülmüştür.

Yıldız (2012) araştırmasında öğretmen adaylarının benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin sahip oldukları değerler açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemi 2010-2011 eğitim öğretim yılında Konya Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi'nin farklı bölüm ve sınıflarında öğrenim görmekte olan öğrencilerden tesadüfi yöntemle seçilen 367'si erkek, 878'i kız olmak üzere toplam 1245 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerin değerleri belirlemek amacıyla "Schwartz Değerler Listesi", kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla "Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi" ve benlik saygılarını belirlemek amacıyla da "Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan regresyon analizinde; benlik saygısını, değerler ölçeği alt boyutlarından başarı, hazcılık, öz denetim, yardımseverlik ve gelenekselliğin manidar şekilde açıkladığı bulunmuştur. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi ölçeği alt boyutlarından; duygusal dengesizlik kişilik özelliğini, değerler ölçeği alt boyutlarından güç, başarı, hazcılık, yardımseverlik ve uyarılmanın manidar şekilde açıkladığı; dışa dönüklük kişilik özelliğini değerler ölçeği alt boyutlarından hazcılık, uyarılma, geleneksellik ve uyumun manidar şekilde açıkladığı; deneyime açıklık kişilik özelliğini değerler ölçeği alt boyutlarından hazcılık, uyarılma, öz denetim, evrensellik ve gelenekselliğin manidar şekilde açıkladığı; yumuşak başlılık kişilik özelliğini değerler ölçeği alt boyutlarından güç, öz denetim, yardımseverlik ve gelenekselliğin manidar şekilde açıkladığı; sorumluluk kişilik özelliğini ise değerler ölçeği alt boyutlarından başarı ve uyumun manidar şekilde açıkladığı bulunmuştur.

Ergün (2013) çalışmasında ergenlere verilen değerler eğitiminin öz düzenleme stratejileri üzerindeki etkisinin olup olmadığının sınıamıştır. Ergenler üzerinde uygulanan değerler eğitiminin onların öz düzenleme stratejilerini artırmış olup olmadığını incelemektir. Araştırma 2011-2012 akademik yılında Konya ili Çumra Ticaret Meslek Lisesinde yer alan 11.sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Eğitim programı hazırlandıktan sonra çalışma yapılacak olan öğrenci grubu

seçilmiştir. Gruplar random atamayla belirlenmiştir. Uygulamanın başında deney ve kontrol grubuna ön testler uygulandıktan sonra deney grubuna ders dışında haftada 2 saat olarak 20 oturumdan oluşan değerler eğitim programı etkinlikleri uygulanmıştır. Etkinlikleri araştırmacı hazırlanmıştır. Kontrol grubuna ise herhangi bir eğitim verilmemiştir. Araştırmaya ilişkin bulguları aşağıdaki gibidir:

1. Ergenlere verilen değer eğitimi öğrencileri öz düzenlemesini artırmıştır.
2. Ergenlere verilen değer eğitimi öğrencilerin bilişsel strateji kullanımını artırmıştır.
3. Ergenlere verilen değer eğitimi öğrencilerin öz yeterliliğini artırmıştır.
4. Ergenlere verilen değer eğitimi öğrencilerin içsel değerini artırmıştır.
5. Ergenlere verilen değer eğitimi öğrencilerin sınav kaygısını azaltmıştır.

Ergenlere verilen değer eğitiminden elde edilen bulgular ışığında; ergenlere verilen değer eğitiminin, onların öz düzenleme stratejilerinin gelişimine olumlu etkileri olduğu sonucuna varılmıştır.

Yıldırım Yavuzer (2014) çalışmasında üniversitede öğrencilerinin genel erteleme ve akademik erteleme davranışının mükemmeliyetçi kişilik özelliği, denetim odağı ve akademik başarı ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırmaya Selçuk Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi' nde çeşitli fakültelerde öğrenim gören 458 öğrenci katılmıştır. Öğrencilere Genel Erteleme Ölçeği (GEÖ), Akademik Erteleme Ölçeği (AEÖ), Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği, Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (ÇBMÖ) ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırma sonucunda erkek üniversite öğrencilerinin kız öğrencilere göre daha fazla genel ve akademik erteleme eğilimi gösterdikleri bulunmuştur. Akademik başarısı düşük olan kız ve erkek öğrencilerin daha fazla genel ve akademik görevlerini erteledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında mükemmeliyetçi kişilik özelliklerinden mükemmeliyetçi düzen ile kişisel standartların arttıkça genel ve akademik erteleme davranışının azaldığını, bireyin davranışlarından şüphe duyması arttıkça, genel ve akademik erteleme davranışın arttığını söylemek mümkündür. Bireyin dıştan denetimli olma düzeyi arttıkça erteleme davranışı gösterme sıklığı da artmaktadır.

Demir ve Kösterelioğlu (2015) araştırmasında öğretmen adaylarının akademik erteleme eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelemesini amaçlamıştır. Araştırmanın evrenini 2013- 2014 eğitim-öğretim yılında Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan N=2976 öğrencilerden oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminin seçiminde oranlı tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmış olup n=348 öğretmen adayından veriler toplanmıştır. Araştırmada Balkıs (2006) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan "Erteleme Eğilimi Ölçeği" kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının akademik erteleme eğilimi puan ortalamaları; cinsiyet, sınıf düzeyi, mezun olunan lise türü, başarı durum algısı ve derslere yönelik devam devamsızlık tercihleri değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim fakültesi öğrencilerinin akademik erteleme eğilimleri branşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Kınık (2015) araştırmasında temel amacı, üniversite öğrencilerinin akademik erteleme davranışları ile fonksiyonel olmayan tutumları, depresyon düzeyleri ve benlik-saygıları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin akademik erteleme davranışları ile fonksiyonel olmayan tutumları ve depresyon düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu elde edilmiştir. Benlik-saygıları ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu elde edilmiştir. Fonksiyonel olmayan tutumların, depresyon düzeyinin akademik erteleme davranışını yordadığı tespit edilmiştir. Benlik-saygısının ise akademik ertelemeyi yordamadığı tespit edilmiştir.

Özbakır (2015), araştırmasını ortaokul öğrencilerinin insani değerleri ile okul tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapmıştır. Araştırmada, ortaokul öğrencilerinin insani değerlerin sorumluluk, dostluk, arkadaşlık, barışçı olma, saygı, dürüstlük alt boyutlarında okul tükenmişliği ile ilgili ilişkisel boyutu üzerinde durulmuştur. İnsani değerler boyutunda cinsiyet, anne, baba eğitim, anne, baba meslek durumu ve aylık gelir bakımından bir farklılık görülmezken, sınıf düzeyinde insani değerlerin 6. Sınıfta en yüksek, 7. Sınıfta en düşük olduğu gözlenmiştir. Okul tükenmişliği boyutunda bakıldığında erkeklerin öğrencilerin tükenmişliklerinin kız öğrencilerden daha düşük olduğu, sınıf sayısı yükseldikçe okul tükenmişliğinin düştüğü gözlenmiştir. Babaların eğitim durumunda anlamlı bir fark

gözlenmezken annelerin eğitim durumlarında yüksek lisans mezunlarının okul tükenmişlikleri düzeyinin düşük, doktora öğrencilerinin okul tükenmişlik düzeyinin yüksek olduğu gözlenmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada, ergenlerin genel erteleme, akademik erteleme ve sahip oldukları değerler arasındaki yordayıcı ilişkileri ortaya koymak ve bu ilişkiden hareketle oluşturulan modeli test etmek amaçlanmıştır. Araştırmada genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan araştırma modelidir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008).

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubu 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılında Karaman il merkezinde bir meslek, dört Anadolu lisesi olmak üzere beş farklı okulda ve farklı sınıflar seviyelerinde eğitim görmekte olan ergenlerden tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Çalışma grubunun, 277' si erkek, 187'si kız öğrenciden oluşmaktadır.

Çalışma grubu, 277' si erkek, 188'si kız olan ve yaşları 14 ile 19 arasında olup yaş ortalaması 16,50 olan toplam 465 lise öğrencisinden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf değişkenlerine göre frekans ve yüzdelik değerleri aşağıdaki tablolarda (Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3) gösterilmiştir.

Tablo 1. Cinsiyete İlişkin frekans tablosu		
Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Kız	188	40.4
Erkek	277	59.5
Toplam	465	100

Tablo 1 incelendiğinde örnekleme oluşturan lise öğrencilerinin 187'si kız olup, araştırmaya katılanların, 40,3 ünü; 277'si erkek olup, araştırmaya katılanların 59,6 sini oluşturmaktadır.

Tablo 2. Yaşa İlişkin frekans tablosu		
Yaş	Frekans	Yüzde (%)
14,00	20	4.30
15,00	148	31.80
16,00	184	39.50
17,00	95	20.40
18,00	14	3.00
19,00	4	1.00
Toplam	465	100,0

Tablo 2'ye göre örneklemdaki lise öğrencilerinin 20'i (%4.30) on dört yaş, 148'i (%31,8) on beş yaş, 184'ü (%39,5) on altı yaş, 95'i (%20,4) on yedi yaş, 14'ü (%3.0) on sekiz yaş, 4'ü (%1.0) on dokuz yaşlarından oluşmaktadır.

Tablo 3. Sınıfa İlişkin frekans tablosu		
Sınıf	Frekans	Yüzde (%)
9	201	43.20
10	202	43.40
11	55	11.80
12	7	1.60
Toplam	465	100.0

Tablo 3' e göre örneklemdaki lise öğrencilerinin 201'nin (%43,2) 9. sınıf, 202'sinin (%43,4) 10. sınıf, 55'inin (%11,8) 11. sınıf, 6'sının (%1,5) 12. sınıf olduğu görülmektedir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.3.1. *İnsani Değerler Ölçeği (İDÖ):*

Ölçek, ergenlerin insani değerlerini belirlemek amacıyla Dilmaç (2007), tarafından geliştirilmiştir. Altı boyutta, kırk iki maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan puanların artması, bireylerin insani değerlere daha fazla sahip olduğunu gösterir. Ölçeğe ait iç tutarlılık katsayıları (Cronbach Alpha), “Sorumluluk” alt ölçeği için .73, “Dostluk/Arkadaşlık” alt ölçeği için .69, “Barışçı Olma” alt ölçeği için .65, “Saygı” alt ölçeği için .67, “Dürüstlük” alt ölçeği için .69, “Hoşgörü” alt ölçeği için .70 ve 42 maddelik tüm ölçek için iç tutarlılık katsayısı ise alfa .92 bulunmuştur. Bu kararlılık katsayıları “Sorumluluk” için .73, “Dostluk/Arkadaşlık” için .91, “Barışçı Olma” için .80, “Saygı” için .88, “Dürüstlük” için .75, “Hoşgörü” için .79 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tümü için kararlılık katsayısı: .87 bulunmuştur (Dilmaç, 2007).

3.3.2. *Aitken Erteleme Eğilimi Ölçeği:*

Aitken (1982) tarafından, öğrencilerin akademik görevleri erteleme eğilimlerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek tek boyutlu toplam 19 maddeden oluşan 5’li derecelmeli likert tipi bir ölçektir. Bireylerden kendilerini her madde için 1(Tamamıyla Yanlış) ile 5(Tamamıyla Doğru) puan aralığında derecelendirmeleri istenmektedir. Yüksek puanlar bireylerin erteleme eğilimine sahip olduklarını gösterir. Ölçeğin güvenilirliği iç tutarlılık katsayısı hesaplanarak belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı toplamda $\alpha = .82$ olarak rapor edilmiştir. Alkış(2006) tarafından Türkçe ’ye uyarlanmıştır. Ölçekteki madde sayısı 16’e indirgenmiştir. Ölçekteki puan aralığı 16- 80 olmuştur.Test- tekrar test güvenilirliği için yapılan analizlerde Pearson korelasyon katsayısı $r = .87$, $p < .001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, faktör yüklerinin %38.38’ini oluşturan 6.14 özdeğerli (eigenvalue) temel faktör olarak varsayılan bir faktör üzerinde toplandığı görülmüştür.

3.3.3. Genel Erteleme Ölçeği(GEO):

Bu ölçek Çakıcı (2003) tarafından geliştirilerek geçerlik ve güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Genel Erteleme Ölçeği, kişilerin günlük yaşamda yapmak durumunda oldukları işleri zamanında yapıp yapmadıklarını, bir başka ifadeyle erteleyip ertelemediklerini belirlemek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçekte 11 olumsuz, 7 olumlu olmak üzere toplam 18 madde bulunmaktadır. Ölçekte yer alan ifadelere verilen tepkiler “beni hiç yansıtmıyor”, “beni çok az yansıtmıyor”, “beni biraz yansıtmıyor”, “beni çoğunlukla yansıtmıyor”, “beni tamamen yansıtmıyor” biçiminde olmak üzere beş basamaklı Likert tipi ölçeklerdir. Ölçek genel erteleme davranışı içeren bir ifadeye beni hiç yansıtmıyor diyenler 1, beni tamamen yansıtmıyor diyenler 5 puan alacak biçimde tek yönlü puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 90, en düşük puan ise 18’dir. Ölçekten alınan puan arttıkça, kişilerin genel erteleme düzeyleri de artacaktır. Genel erteleme ölçeğinin Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .91 olarak hesaplanmıştır (Çakıcı, 2003).

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada, değerlerin genel erteleme ve akademik erteleme üzerindeki doğrudan etkisini incelemek için yapısal eşitlik modellemesi analizi gerçekleştirilmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi bir kuramsal modeli test etmek için gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki nedensel ve karşılıklı ilişkileri ortaya koyan istatistiksel bir yaklaşımdır (Shumacker ve Lomax, 2004). Araştırmada değerler genel erteleme ve akademik erteleme arasındaki ilişkilere ait önerilen model Şekil 1’de sunulmuştur. Yapısal eşitlik modellemesi analizi AMOS 19 Programı ile gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

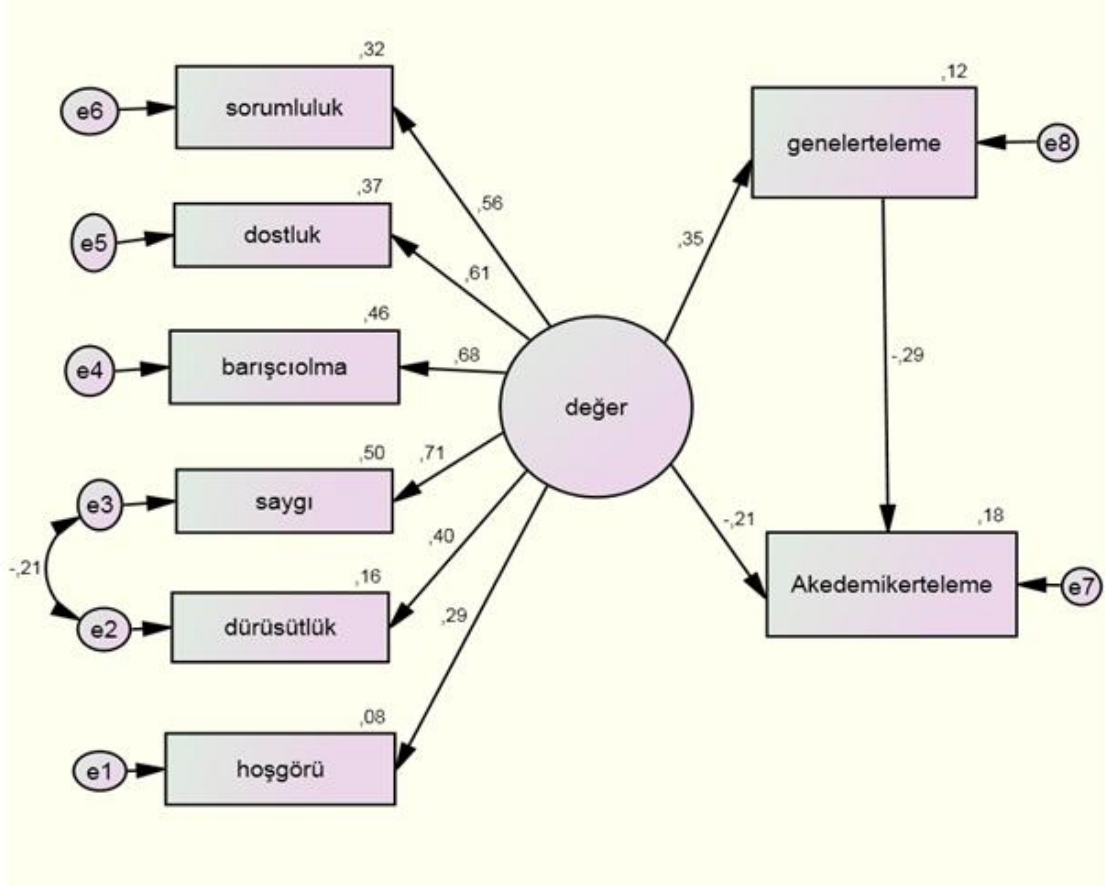
Elde edilen son modelde ($X^2 = 40.863$, $df = 18$, $p < .001$) altı exogenous, (sorumluluk, dostluk/arkadaşlık, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü) iki endogenous (genel erteleme ve akademik erteleme) veri yer almaktadır. Modelde gösterilen yolların her biri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. The Bentler-Bonett normed fit index (NFI), The Tucker-Lewis coefficient fit index (TLI) ve diğer uyum indeksleri modelin oldukça iyi uyumlu olduğunu göstermiştir (Tablo 1). Modelde yer alan endogenous verileri arasındaki iki yönlü korelasyonların her biri yüksek değerlere sahiptir ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu durum, çalışmada kullanılan değerler ölçeğinin alt boyutlarının sahip olduğu korelasyon değerlerinden de etkilenmektedir.

Tablo 4. Yapısal Eşitlik Modelinin Uyumuna İlişkin İstatistiksel Değerler

Ölçüm	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Modelin Uyum İndeksi Değerleri
(X^2/df)	≤ 3	$\leq 4-5$	2.27
RM	≤ 0.05	0.06-0.08	0.05
SR	≤ 0.05	0.06-0.08	0.05
NFI	≥ 0.95	0.94-0.90	0.95
CFI	≥ 0.97	≥ 0.95	0.97
GFI	≥ 0.90	0.89-0.85	0.98
AG	≥ 0.90	0.89-0.85	0.97
TLI	≥ 0.95	0.94-0.90	0.95

Tablo 4’de yer alan uyum değerleri incelendiğinde, $X^2/df = 2.27$, $RMSEA = 0.05$, $SRMR = 0.050$, $NFI = 0.95$, $CFI = 0.97$, $GFI = 0.98$, $AGFI = 0.97$ ve $TLI = 0.95$, olarak bulunmuştur. Genel olarak, modelin istenen düzeyde uyum değerlerine sahip olduğu anlaşılmaktadır (Bollen, 1989; Browne ve Cudeck, 1993; Byrne, 2010; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2011; Tanaka ve Huba, 1985). Test edilen tek faktörlü model Şekil 1’de gösterilmiştir. Modelde gösterilen tüm yollar 0.001 düzeyinde anlamlıdır.

Şekil 1. Modele İlişkin Yol Analizi

Tablo 5. Ergenlerin Sahip Oldukları Genel Erteleme, Akademik Erteleme Düzeyleri Arasındaki Asındaki Yordayıcı İlişkilerine Yönelik Model

Yordayıcı Değişken	Bağımlı Değişken	Toplam Etki	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki	Standart Hata	Kritik Değer
Değer	Genel Erteleme	-0.35	-0.35	0	0.71	-4.92**
Değer	Akademik Erteleme	-0.22	-0.22	0	0.34	-3.72**
Genel Erteleme	Akademik Erteleme	0.29	0.29	0	0.02	7.04**

^aToplam etki = Doğrudan etki + Dolaylı etki, * $p < 0.01$, ** $p < 0.05$.

Şekildeki model incelendiğinde, genel ertelemeyi etkileyen en önemli bağımsız değişkenin ($t=-4.92$, $p<0.05$) değerler olduğu görülmektedir. Bu faktöre ilişkin bağlantı katsayı değeri $\beta =-0.35$ olarak bulunmuştur. Ergenlerin sahip oldukları değerler ile genele erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkileri incelendiğinde, negatif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle elde edilen bulgular, ergenlerin sahip oldukları değerlerin artmasıyla, genele ertelemelerinin de azalacağını ortaya koymaktadır.

Modelde akademik ertelemeyi en önemli bağımsız değişkenin ($t=-3.72$, $p<0.05$) değerler olduğu görülmektedir. Bu faktöre ilişkin bağlantı katsayı değeri $\beta=-0.22$ olarak belirlenmiştir. Ergenlerin, sahip oldukları değerler ile akademik erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkileri incelendiğinde, negatif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle elde edilen bulgular, ergenlerin sahip oldukları değerlerin artmasıyla, akademik ertelemelerin de azalacağını ortaya koymaktadır.

Ayrıca, test edilen modelde akademik ertelemeyi etkileyen en önemli ikinci değişkenin ($t=7.04$, $p<0.05$) genel erteleme olduğu görülmektedir. Bu faktöre ilişkin bağlantı katsayı değeri $\beta=-0.29$ olarak belirlenmiştir. Ergenlerin, genele erteleme düzeyleri ile akademik erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkileri incelendiğinde, pozitif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle elde edilen bulgular, ergenlerin genel erteleme düzeylerinin artmasıyla, ergenlerin akademik erteleme düzeylerinin de artacağını ortaya koymaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın çalışma grubunu oluşturan ergenlerin sahip oldukları değerler ile akademik erteleme ve genel erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkiler ile ilgili elde edilen bulguların tartışması yapılmış ve yorumlanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre;

Araştırmayı incelediğimizde genel ertelemeyi etkileyen en önemli bağımsız değişkenin ($t=-4.92$, $p<0.05$) değerler olduğu görülmektedir. Bu faktöre ilişkin bağlantı katsayı değeri $\beta =-0.35$ olarak bulunmuştur. Ayrıca araştırmanın modelde akademik ertelemeyi en önemli bağımsız değişkenin ($t=-3.72$, $p<0.05$) değerler olduğu görülmektedir. Bu faktöre ilişkin bağlantı katsayı değeri $\beta=-0.22$ olarak belirlenmiştir. Ergenlerin sahip oldukları değerler ile genele erteleme düzeyleri ve akademik erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkileri incelendiğinde, negatif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle elde edilen bulgular, ergenlerin sahip oldukları değerlerin artmasıyla, genele ertelemelerinin ve akademik erteleme de azalacağını ortaya koymaktadır. Dünyaoğulları (2011) yapmış olduğu araştırmada üniversite son sınıf öğrencilerinin kendilerini gerçekleştirme düzeyleri ile genel erteleme eğilimleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi sonucunda kendini gerçekleştirme alt boyutlarından olan kendini gerçekleştirme değeri ve kendine saygı arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğu tespit edilmiştir. Umutsuzluk ve genel erteleme eğilimi arasındaki ilişkinin analizi sonucu istatistiksel olarak anlamlı bulunan umutsuzluk ve genel erteleme ilişkisi incelendiğinde umutsuzluk puanı yüksek öğrencilerin ertelemeye daha yatkın bireyler olduğu söylenebilir. Ayrıca, Ergün (2013), ergenlere verilen değer eğitiminden elde edilen bulgular ışığında; ergenlere verilen değer eğitiminin, onların öz düzenleme stratejilerinin gelişimine olumlu etkileri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dilmaç ve Yiğit (2011), “Ortaöğretimde öğrencilerinin sahip oldukları insani değerler ile akademik erteleme davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi” adlı çalışmalarında insani değer ölçeğinin alt boyutlarının, akademik

ertelemeyi açıklama gücüne sahiptir. Ayrıca, insani değerler ölçeğinin alt boyutlarına ait t değerleri incelendiğinde, sorumluluk, dostluk/arkadaşlık, barışçı olma, dürüstlük ve hoşgörü akademik ertelemeyi manidar şekilde açıklamaktadır. Saygı alt boyutu ise, akademik ertelemeyi manidar şekilde açıklamamaktadır.

Bulut (2014), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının akademik erteleme davranışları ile sorumluluk kişilik özellikleri arasında yapılan korelasyon analizi sonucuna göre, akademik erteleme davranışı ile sorumluluk kişilik özelliği arasında, negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu istatistiksel sonuç yapılan diğer araştırmalar tarafından da desteklenmektedir (Johnson & Bloom, 1995; Kandemir, 2010; Kağan ve ark., 2010; Lay, Kovacs & Danto, 1998; Lee, Kelly & Edwards, 2006; Moon & Illingworth, 2005; Watson, 2001). Johnson & Bloom (1995), yaptıkları çalışmada akademik erteleme davranışı ile beş faktör kişilik kuramında yer alan sorumluluk alt boyutu arasında, negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Lay, Kovacs & Danto (1998) ve Watson (2001) araştırmalarında birbirini destekler nitelikte erteleme davranışı ile sorumluluk arasında, negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir. Johnson & Bloom (1995) gibi Watson (2001) da yaptığı çalışmada, beş faktör kişilik kuramından biri olan sorumluluk alt boyutunun, akademik erteleme davranışını açıklamada en yüksek varyansa sahip olduğunu tespit etmiştir. Kandemir (2010) “Akademik ertelemeyi açıklayıcı bir model” adlı çalışmasında, sorumluluk boyutunun akademik erteleme davranışını doğrudan yordadığını tespit etmiştir. Öğrencilerin sorumluluk düzeylerinin artmasına bağlı olarak akademik erteleme davranışlarının düştüğü söylenebilir.

Çam, (2013), “Ergenlerde genel ve akademik erteleme davranışının yordayıcısı olarak beş büyük kişilik özelliği” adlı çalışmasında istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde yordadığı yönündedir. Yapılan araştırma bulguları da akademik erteleme ile sorumluluk (kişisel özellik) arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir (Özer ve Altun, 2011; Kağan ve diğ., 2010; Kandemir, 2010; Diaz Morales, Cohen ve Ferrari, 2008; Lee, Kelly ve Edwards, 2006; Watson, 2001; Johnson ve Bloom, 1995). Araştırmamızda incelediğimiz insani değerlerle (sorumluluk, dostluk/arkadaşlık, saygı, dürüstlük, barışçı olma ve hoşgörü) genel erteleme ve akademik erteleme arasında negatif yönlü doğrusal bir ilişkinin tespit

edilmesi konu ile ilgili yapılmış diğer araştırmalarla birbirini destekler nitelikte olduğunu söylebiliriz.

Ayrıca, test edilen modelde akademik ertelemeyi etkileyen en önemli ikinci değişkenin ($t=7.04$, $p<0.05$) genel erteleme olduğu görülmektedir. Bu faktöre ilişkin bağlantı katsayı değeri $\beta=-0.29$ olarak belirlenmiştir. Ergenlerin, genele erteleme düzeyleri ile akademik erteleme düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkileri incelendiğinde, pozitif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle elde edilen bulgular, ergenlerin genel erteleme düzeylerinin artmasıyla, ergenlerin akademik erteleme düzeylerinin de artacağını ortaya koymaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar sınırlı olmakla birlikte, genel erteleme ve akademik erteleme davranışının birbiriyle ilişkili ve örtüşen yapılar olduğunu göstermektedir. Yapılan araştırmalarda, genel erteleme davranışı gösteren bireyin akademik erteleme davranışı da göstereceği belirtilmektedir. Bu bağlamda araştırmacılar, erteleme davranışının daha çok bir kişilik özelliği olduğunu belirtmektedirler (Milgram ve diğerleri, 1998; Ferrari ve Scher, 2000). Ayrıca Atkinson, Smith ve Bem'in (1990) belirttiği gibi bireyin davranışında hem kişilik özelliği hem de durumsal etkenler rol oynamaktadır.

Çakıcı (2003), "Lise ve üniversite öğrencilerinde genel erteleme ve akademik erteleme davranışının incelenmesi" adlı çalışmasında üniversite öğrencilerinde akademik erteleme ve genel erteleme davranışı arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulmuştur. Literatürde yapılan araştırmalara bakıldığında da, akademik görevleri yapmayı erteleyenlerin genel olarak günlük yaşamlarında da pek çok işi (ev temizliği, randevulara zamanında gitme gibi...) erteledikleri belirtilmektedir (Milgram, Mey-Tal ve Levinson, 1998; Ferrari ve Scher, 2000). Yıldız (2015) üniversite öğrencilerinin akademik erteleme düzeyleri ile genel erteleme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesinin sonucunda genel erteleme eğilimi içinde olan öğrencilerin akademik eğilimleri de yüksek çıkmıştır. Yapılan araştırmalar akademik erteleme ve genel ertelemenin birbiriyle ilintili ve örtüşen yapılar olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda yapılan araştırma ile ilgili literatürün birbirini destekler nitelikte olduğunu söyleyebiliriz.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada çalışma grubunu oluşturan ergenlerin sahip oldukları değerler, genel erteleme ve akademik erteleme davranışları arasındaki yordayıcı ilişkiler incelenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır.

6.1. Sonuçlar

1. Genel ertelemeyi ve akademik ertelemeyi etkileyen en önemli bağımsız değişkenin değerler olduğu görülmektedir. Bu durum ergenlerin genel erteleme ve akademik erteleme düzeylerinin sahip oldukları değerlere göre farklılaşacağını ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle ergenlerin sahip oldukları değerlerin artmasıyla, genel erteleme ve akademik ertelemelerinin de azalacağını ortaya koymaktadır.
2. Ergenlerin akademik erteleme düzeylerini etkileyen en önemli ikinci değişkenin genel erteleme düzeyi olduğu görülmektedir. Ergenlerin genel erteleme düzeyinin artmasıyla, ergenlerin akademik erteleme düzeylerinin de artacağı ön görülmektedir.

6.2. Öneriler

Ulaşılan genel sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilebilir.

1. Bu çalışma Karaman ilinde öğrenim gören ergenler ile yapılmıştır. Bu araştırmanın değişik şehirlerdeki ergenlerle tekrarlanması araştırmanın genellenebilmesine katkı sağlayacağı için yararlı olacağı düşünülmektedir.
2. Ülkemize değerlerle ilgili çalışmalar nispeten yaygın olsa da genel erteleme ve akademik erteleme ile ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Genel erteleme ve akademik erteleme ile ilgili yeni çalışmalar kavramın daha da anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.
3. Bu araştırmanın örneklemini 13-18 yaş arası öğrenim görmekte olan ergenlerle sınırlıdır. Dolayısıyla elde edilen bulguların diğer yaş gruplarına genellemek

mümkün değildir. Benzer çalışmaların diğer yaş gruplarına yapılması konu ile ilgili kapsamlı bilgi sahibi olunmasına katkı sağlayacaktır.

4. Bu çalışmada genel erteleme, akademik erteleme ve değerler arasındaki ilişki incelenmiştir. Başka çalışmalarda benzer araştırmaların cinsiyet, sosyoekonomik durum, ebeveyn eğitim durumu vb. değişkenler açısından incelenmesi alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akbay, S. E. (2009). *Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinde akademik erteleme davranışı: akademik güdülenme, akademik öz yeterlik ve akademik yüklenme stillerinin rolü.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Akdoğan, A.(2013). *Farklı depresyon anksiyete stres düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinin akademik erteleme davranışlarının incelenmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Akıncı, A. (2005). Hayata anlama vermede dini değerlerin ve din öğretiminin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (9), 7-24.

Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi,* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Arslan, A.(2013). *Felsefeye Giriş.* İstanbul: Adres Yayınları.

Avcı, N.(2007). *Toplumsal Değerler Ve Gençlik,* Siyasal Kitapevi Yay. Ankara.

Aydoğan, D. (2008). *Akademik erteleme davranışının benlik saygısı, durumluluk kaygı ve öz-yeterlik ile açıklanabilirliği.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Balkıs, M. (2006).*Öğretmen adaylarının davranışlarındaki erteleme eğiliminin, düşünme ve karar verme tarzları ile ilişkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Balkıs, M., Duru, E., Buluş, M. & Duru, S. (2006). Üniversite öğrencilerinde akademik erteleme eğiliminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 2(7), 57-73.

Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

Bircan, H. H. (2014).*Değerler ve değerler psikolojisi. felsefede değer, değerler ve erdemler (Ed. B. Dilmaç ve H. H. Bircan).*Ankara: Pegem Akademi.

Blunt, A., & Pychyl, T. A. (1998). Volitional action and inaction in the lives of undergraduate students: State orientation, procrastination and proneness to boredom. *Personality Individual Difference*, 24, 837–846.

Burka, J. B. & Yuen, L. M. (1983). *Procrastination: Why you do it, what to do about it*. New York: Addison-Wessley.

Bulut, (2011). Atasözlerinin Değerler Eğitimindeki Yeri. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Bulut, R. (2014). *Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının akademik erteleme davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Cevizci, (2002). Paradigma felsefe sözlüğü. Paradigma Yayınları, İstanbul.

Chu, A. H. C. & Choi, J. N. (2005). Rethinking procrastination: Positive effects of “active” procrastination behavior on attitudes and performance. *The Journal of Social Psychology*, 145, 245–264.

Çağlar, A. (2005). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi*. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 2. (Ed. Sevinç). İstanbul. Morpa Kültür Yayınları.

Çelik, Ç. B. (2014). *Akademik erteleme bazı psiko-sosyal değişkenlere göre açıklanması ve gerçeklik terapisine dayalı akademik erteleme ile başa çıkma eğitim programının etkililiğinin sınanması*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Çakıcı, D. Ç. (2003). *Lise ve üniversite öğrencilerinde genel erteleme ve akademik erteleme davranışının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çam, Z. (2013). Ergenlerde genel ve akademik erteleme davranışının yordayıcısı olarak beş büyük kişilik özelliği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 89

Delongis, A., Coyne, J. Dakof, G., Folkman, S. & Lazarus, R. (1982). Relationship of daily hassles, uplifts and major life events on health status. *Health Psychology*, 1.

Demir, F. Ve Kösterelioğlu, İ. (2015). Öğretmen adaylarının akademik erteleme eğilimlerinin incelenmesi. *Journal Of International Social Research*, 8(39), 595-603.

Dilmaç, B. ve Arıca, O.T. (2012). Değerler ölçeği geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *2. Uluslararası Değerler Eğitimi Sempozyumu*, İstanbul.

- Dilmaç, B. ve Ulusoy, K. (2012).*Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dökmen, Ü.(2004). Evrenle uyumlaşma sürecinde varolmak gelişmek uzlaşmak. İstanbul: Sistem.
- Dryden, W. (2000). *Ertelemek yaşamı kaçırmaktır*. İstanbul: Rota.
- Dunluop, F. (1996). *Democratic values and the foundadions of political educatin. values in education and education in values*. London: Falmer Pres.
- Dünyaoğulları, Ö.(2011). *Üniversite son sınıf öğrencilerinin kendilerini gerçekleştirme engelleriyle genel erteleme eğilimi ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Eerde-Van, W. (2003). *Procrastination at work and time management training*.
- Ekşi, H. Ve Dilmaç, B. (2010). Üniversite öğrencilerinin genel erteleme, karar vermeyi erteleme ve akademik erteleme düzeylerinin sürekli kaygı açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23 (2), 433-450.
- Ellis, A.,& Knaus, W. J. (1977). *Overcoming procrastination*. New York: Signet Books.
- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler programında ulusal ve evrensel değerler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Erdem, A. R.(2003).Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72.
- Erdemli, A.(2003). Yaşama sorunu bakımından bilgi-değer bağlamı. *Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Ergün, S. (2013). *Ergenlere verilen değerler eğitiminin öz düzenleme stratejileri üzerindeki etkisinin sınanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Ferrari, J.R. & Emmons, R.A. (1995). Procrastination as revenge: Do people report using delays as a strategy for vengeance? *Personality and Individual Differences*, 17, 539-544.
- Filiz, S.(1998). *Ahlakın akli ve insani temeli*. Konya: Çizgi.

Franziska, D., Manfred, H. ve Stefan, F. (2007). Individual values, learning routines and academic procrastination. *British Journal of Educational Psychology*, 77 (4), 893-906.

Gençtan, E. (2012). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Metis.

Günay, M.(2003). *Hermeneutik felsefe açısından bilgi-değer sempozyumu*(Ed. Ş. Yalçın. Ankara: Vadi.

Güngör, E.(1995). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Ötüken.

Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları

Gürses, İ.(2006). Dindarlık ile ilgili tutumlar ve otoriteriyen kişilik ilişkisi.(Ed. H. Hökelekli), *Gençlik din ve değerler psikolojisi*. İstanbul: Dem Yayınları.

Haycock, L. A., McCarthy, P. & Skay, C. L. (1998). Procrastination in college students: the role of self-efficacy and anxiety. *Journal of Counseling and Development*, 76, 317-324.

Kağan, M. (2010). *Akılci duygusal davranışsal yaklaşıma dayalı akademik erteleme davranışını önleme programının etkililiğinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kandemir, M. (2010). *Akademik erteleme davranışını açıklayıcı bir model*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Karababa, A.(2014). Değer Olgusu.(Editör: Bülent Dilmaç Ve Hasan Hüseyin Bircan).*Değerler Ve Değerler Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi, 1-18.

Keskin, Ü (2014).*Sınıf Öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Kınık, Ö. (2015).*Üniversite öğrencilerinin akademik erteleme davranışları ile fonksiyonel olmayan tutumları, depresyon düzeyleri ve benlik-saygıları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Knaus, W. J. (1998). *Do it now! Break the procrastination habit (Second edition)*. New York: John Wiley & Sons, Inc.

Koca, A. İ. (2009).*Üniversite öğrencilerinin değerleri ve bireysel özellikleri ile kariyer tercihleri arasındaki ilişki.* Çukurova Üniversitesi'nde Bir Araştırma.(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana

Lay, C. H. (1986). At last, my research article on procrastination. *Journal of Research in Personality*, 20, 474-495.

Mehmedoğlu, U. (2006). *Gençlik, değerler ve din: Küreselleşme, ahlak ve değerler.* (Ed. U. Mehmedoğlu & Mehmedoğlu). İstanbul: Litera.

Milgram, N. A., Sroloff, B. & Rosenbaum, M. (1988). The Procrastination of everyday life. *Journal of Research in Personality*, (22),197-212.

Milgram, N. A., Marshevsky, S. & Sadeh, C. (1995). Correlates of academic procrastination: Discomfort, task aversiveness, and task capability. *The Journal of Psychology*, 129, 145-155.

Milgram, N.A., Mey-Tal, G., & Levison, Y. (1998). Procrastination, generalized or specific, in college students and their parents. *Personality and Individual Differences*, 25 (2),297-316.

Moon, S.,& Illingworth, A., (2005). Exploring the dynamic nature of procrastination: A latent growth curve analysis of academic procrastination. *Personality and Individual Differences*. 38, 297–309.

Morris, W. (Ed.). (1978). *The american heritage dictionary of the english language.* Boston: Houghton Mifflin.

Onwuegbuzie, A. J. (2004). Academic procrastination and statistics anxiety. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 29(1), 3-19.

Orpen, C. (1998). The causes and consequences of academic procrastination: A research note. *Westminster Studies in Education*, 21, 73-75.

Oral. T. (2014). Psikolojik Perspektiften Değer.(Editör: Bülent Dilmaç Ve Hasan Hüseyin Bircan).*Değerler Ve Değerler Psikolojisi.* Ankara: Pegem Akademi, 21-30.

Öner, N. (1999). *Felsefe yolunda düşünceler.* Ankara: Akçağ.

Özbakır, E. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin insani değerleri ile okul tükenmişlikleri arasındaki ilişki ve bir araştırma.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Yeditepe Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özdemir, Orhan S. (2012). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin genel erteleme davranışı eğilimleri ile düşünme stillerinin analizi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 3, 217- 239.

Özensel, E.(2014). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi*. İstanbul: Ensar Vakfı, 14-37.

Özer, A. Ve Altun, E. (2011). Üniversite öğrencilerinin akademik erteleme nedenleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 45–72.

Özgüven, İ. E.(1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Psikolojik Danışma, Rehberlik Eğitim Merkezi (PEDREM).

Özgüven, İ. E.(2011). *Psikolojik Testler*. Ankara: PDREM Yayınları.

Özlem, D.(2003). *Değerler sorununda nesnelcilik / mutlakçılık ve öznelcilik/rölativim tartışması üzerine*. Bilgi ve Değer Sempozyum Bildirileri. Ankara: Vadi Yayınları.

Roccas, S. (2005). Religion and value systems. *Journal Of Social Issues*, 61, (4), 747-759.

Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.

Sarıoğlu, A. F., (2011). *Öğretmen adaylarının akademik erteleme eğilimi ile mükemmelliyetçilik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Schouwenburg, H. C., Lay, C.H., Pychyl, T. A. & Ferrari, J. R. (2004). *Counseling the procrastinator in academic settings*. American Psychological Association. Washington DC.

Senecal, C., Koestner, R. & Vallerand, R.J. (1995). Self- Regulation and academic procrastination. *Journal of Social Psychology*, 135 (1), 607- 618.

Senecal, C., Julien, E. & Guay, F. (2003). Role conflict and academic procrastination: a self-determination perspective. *European Journal of Social Psychology*, 33, 135-145.

Solomon, L. J. & Rothblum, E. D. (1984). Academic procrastination: frequency and cognitive-behavioral correlates. *Journal of Counseling Psychology*, 31(4), 503-509.

Steel, P. (2007). The nature of procrastination: A meta-analytic and theoretical review of quintessential self-regulatory failure. *Psychological Bulletin*, 133(1), 65–94.

Şirin, M.(1983). *Gençlerin değerler sıralaması üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tanrikulu, M.(2013).*Ergenlerin akademik erteleme davranışlarıyla benlik saygılarının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Tice, D. M.,& Baumeister, R. F. (1997). Longitudinal study of procrastination, performance, stress, and health: The costs and benefits of dawdling. *Psychological Science*, 8(6), 454-458.

Topçuoğlu, A.(1999). *Üniversite gençliğinin değerleri*. Ankara: Vadi.

Tozlu, N.(1992). Eğitim problemlerimiz üzerine düşünceler. *Yüzüncü yıl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları*, No:7.

Türk Dil Kurumu. (2011).*Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ulukaya, S. (2012). *Üniversite öğrencilerinde akademik ertelemenin yordayıcıları olarak aile bağlamında benlik ve ana baba tutumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Uzun Özer, B. (2009). Bir grup lise öğrencisinde akademik erteleme davranışı: Sıklığı, olası nedenleri ve umudun rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(32), 12-19.

Uzun Özer, B.,& Saçkes, M. (2011). Effects of academic procrastination on college students' life satisfaction. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 12, 512-519.

Van Eerde, W. (2003). A meta-analytically derived nomological network of procrastination. *Personality and Individual Differences*, 35, 1401-1418.

Vestervelt, C. M. (2000). *An examination of the content and construct validity of four measures of procrastination*. Unpublished doctoral dissertation, Carleton University, Ottawa, Ontario.

Yıldız, M.(2012). *Öğretmen adaylarının benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin sahip oldukları değerler açısından incelenmesi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Yıldırım Yavuzer, N. (2014). *Üniversite öğrencilerinde erteleme davranışının mükemmeliyetçilik ve denetim odağı ile ilişkisinin incelenmesi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Yılmaz, K. (2010). *Yönetimde yeni yaklaşımlar* (Ed. H. B. Memduhoğlu ve K. Yılmaz). Değerlerle yönetimi içinde (ss. 229–242). Ankara: Pegem Akademi.

Yiğit, R. Ve Dilmaç, B. (2011). Ortaöğretimde öğrencilerinin sahip oldukları insani değerler ile akademik erteleme davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık(31) ,159-17.